

UTJECAJ PROMJENE DEVIZNOG TEČAJA I KAMATNE STOPE NA KREDITIRANJE U RH

Maras, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:247477>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**UTJECAJ PROMJENE DEVIZNOG TEČAJA I
KAMATNE STOPE NA KREDITIRANJE U RH**

Mentor:

prof. dr. sc. Ante Rozga

Student:

Marko Maras

Split, rujan, 2016.

SADRŽAJ

1.UVOD	1
1.1 Problem istraživanja	1
1.2.Predmet istraživanja	2
1.3.Svrha i cilj istraživanja	2
1.4.Istraživačke hipoteze	2
1.5.Metode istraživanja	3
1.6.Doprinos istraživanja	4
1.7.Struktura diplomskog rada	4
2. DEVIZNI TEČAJ.....	5
2.1. Devizno tržište.....	5
2.2. Formiranje deviznog tečaja	6
2.3. Tečaj hrvatske kune	7
3. KAMATNE STOPE	9
3.1. Što je kamatna stopa i formiranje kamatne stope.....	9
3.2. Kretanje kamatnih stopa u Hrvatskoj.....	11
3.3. Kamatne stope na štednju i kamatne stope na kredite	12
4. KREDITIRANJE	15
4.1. Vrste kredita	17
4.2. Kvaliteta kredita	18
4.3. Krediti po valutama.....	20
5. OSTALI ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA POTRAŽNJU ZA KREDITIMA	23
6. EMPIRIJSKA ANALIZA	36
6.1. . Odnos kretanja deviznih stopa i kredita prije krize	37
6.2. Odnos kretanja deviznih stopa i kredita u vrijeme krize	47
7. ZAKLJUČAK.....	55
8. LITERATURA	57

1.UVOD

1.1 Problem istraživanja

Učestalim ekonomskim promjenama i povećanjem međunarodnih odnosa u gospodarskim i društvenim aktivnostima ovim radom istražuje se kretanje i utjecaju deviznih tečajeva, kamatnih stopa na kreditiranje gospodarstva i stanovištva u Hrvatskoj. Kako „mala ekonomija“ ovisni smo o međunarodnim kretanjima tečajeva i kamatnih stopa. Smatram da je tema koju obrađujem najbitniji čimbenik u kreiranju ekonomske politike.

Devizno tržište je dio ukupnog tržišta na kojem se trguje devizama, odnosno nacionalnim valutama po deviznom tečaju formiranom na osnovi njihove ponude i potražnje. Devizno tržište u Republici Hrvatskoj čine sve kupnje i prodaje između ovlaštenih banaka i HNB-a, između ovlaštenih banaka i drugih osoba.

U slučaju Hrvatske provodi se režim fluktuirajućeg tečaja gdje se tečaj ne veže za određenu valutu ili košaricu valuta već se formira ponudom i potražnjom, no Hrvatska Narodna Banka povremeno se uključuje na tržište te kupnjom ili prodajom deviza sprječava prevelike tečajne oscilacije hrvatske kune. Formiranje tečaja kune odnosi se prema euru, valuti europske unije za koje je naše gospodarstvo vezano te na temelju njega HNB radi tečajnu listu prema ostalim svjetskim valutama.

Uz kretanje deviznog tečaja vrlo bitan čimbenik u gospodarstvu je i kretanje kamatnih stopa kojima se država, poduzeća i stanovništvo zadužuju. Kamata je naknada u novcu koju zajmoprimac plaća zajmodavcu, a kamatna stopa je izražena kamata u postotku i smatra se cijenom novca. Banke kao financijski posrednici nabavljaju sredstva na tržištu, a najvažniji izvori su im depoziti i krediti, te ta sredstva plasiraju kroz kredite. No problem s kojim se banke susreću jest problem ročnosti ili rok otplate kredita, a kreću se od jedne godine, do stambenih kredita čija je otplata često 20 i više godina. Prema tome postoji i kamatni rizik koji banka ne zna predvidjeti i kakvi će biti uvjeti financiranja tijekom cijelog razdoblja, stoga bitnu ulogu ima formiranje kamatnih stopa.

1.2.Predmet istraživanja

Istraživanje obrađuje povezanosti između te dvije ekonomske pojave, postoji li veza i utjecaj promjene deviznog tečaja i kamatne stope na kreditiranje na domaćem tržištu i koliko je snažan taj utjecaj na davanje kredita. Primjerice švicarski franak koji se godinama smatrao kao valutom utočišta naglo apriori i dovodi do nepovoljnih učinaka na račune dobiti i gubitka banaka koje reagiraju i povećavaju kamatnu stopu na date kredite u toj valuti i direktno snose troškove na građane i povećaju njihovu zaduženosti dodatno. Ekonomska izloženost prouzročena valutnim rizikom može poboljšati ili pogoršati konkurentsku sposobnost na tržištu i direktno djelovati na opseg poslovanja, likvidnost i financijski rezultat poduzeća a isto tako i građana. I te potencijalne promjene u budućim zaradama i novčanom tijeku financijski posrednika kako najvećih sudionika deviznog tržišta i najvećih posrednika pri plasiranju sredstava nastale su iz posljedica gibanja međunarodne vrijednosti domaće valute.

1.3.Svrha i cilj istraživanja

U vidu navedenih problema i predmeta istraživanja, svrha je prikazati odnose i utjecaj ekonomskih promjena na stanovništvo, a glavni cilj istraživanja je utvrditi da li postoji statistički značajna veza između promjene deviznih tečajeva i kamatne stope na opseg kreditiranja. Prikazati će i udio kredita u pojedinim valutama. Zašto se hrvati više odlučuju na kreditiranje u eurima ili švicarskim francima nego u primjerice američkom dolaru ili čak hrvatskoj kuni. Banke kao najrazvijenije financijske institucije, utječu li na izbor kredita i koju ponudu nude građanima. Jesu li zapravo oni ti koji svojom ponudom a i promjenom kamatnih stopa utječu na izbor valuta u kojoj se građani zadužuju. Koji utjecaj ima HNB i kako kontrolira situaciju kreditiranja.

1.4.Istraživačke hipoteze

Sukladno ciljevima rada, glavna istraživačka hipoteza je:

H₀: Postoji statistički značajna veza između promjene deviznih tečajeva i kamatne stope na kreditiranje.

Pomoćne istraživačke hipoteze su:

H₁: Postoje i značajniji čimbenici u gospodarskim kretanjima na kreditiranje nego promjene deviznih tečajeva i kamatne stope

1.5. Metode istraživanja

U radu će biti korištene različite vrste metoda istraživanja. Ovisno o vrsti i predmetu istraživanja koristile su se adekvatne metode. U ovom radu će se koristiti sljedeće metode znanstveno-istraživačkog rada¹:

- induktivna metoda - donošenje zaključaka o općem sudu na temelju pojedinačnih činjenica;
- deduktivna metoda - donošenje pojedinačnih zaključaka na temelju općeg suda;
- metoda analize - proces raščlanjivanja složenih misaonih cjelina na jednostavnije sastavne dijelove;
- metoda sinteze - proces objašnjavanja složenih misaonih cjelina pomoću jednostavnih misaonih tvorevina;
- metoda dokazivanja – izvođenje istinitosti pojedinih stavova na temelju znanstvenih činjenica ili na temelju ranije utvrđenih istinitih stavova. Svrha je utvrditi točnost neke spoznaje;
- metoda opovrgavanja – suprotan postupak u odnosu na postupak dokazivanja.

Metodski postupak kojim se umjesto dokazivanja teze, ona odbacuje i pobija;

- metoda klasifikacije – način raščlanjivanja općeg pojma na posebne, tj. jednostavnije pojmove;
- metoda deskripcije – postupak jednostavnog opisivanja ili ocrtavanja činjenica u društvu bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja;
- metoda kompilacije – postupak preuzimanja tuđih rezultata istraživanja, opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja;

1 Zelenika, R. : Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, 2000.

→ metoda komparacije – postupak uspoređivanja istih ili srodnih činjenica, pojava procesa i odnosa, odnosno utvrđivanja njihove sličnosti u ponašanju i intenzitetu i razlika među njima.

1.6.Doprinos istraživanja

Smisao ovog rada jest bolje shvaćanje utjecaja i kretanja deviznih tečajeva i kamatnih stopa na kreditiranje stanovništva i poslovnih subjekata. Pošto je hrvatsko gospodarstvo bankovno orijentirano a ne tržišno, krediti imaju najveću funkciju u pribavljanju sredstava i cilj je prikazati kako je stanovništvo indirektno potaknuto bankama i financijskim promjenama u gospodarstvu na kreditiranje a ne možda samovoljno jer većina stanovništva ne raspolaže ili nema dovoljno znanja na ovu temu.

1.7.Struktura diplomskog rada

Diplomski rad sastojati će se od sedam cjelina od kojih se u prvom poglavlju prezentira problem i predmet istraživanja te se postavljaju istraživačke hipoteze. Također, iznose se ciljevi samog istraživanja, metode korištene pri izradi rada, doprinos istraživanja te struktura i sadržaj rada.

U drugi dio rada obijašnjava što je devizni tečaj, kako nastaje i kako se formira. Prikazuje putem tablica i grafikona kretanje tečaja hrvatske kune u odnosu na vodeće svjetske valute.

U treći dio rada obrađiva što su kamatne stope i načine formiranja kamatnih stopa. Kako nastaju i kao su se kretale kroz vrijeme. Prikazuje kamatne stope po kojima se zadužuje država, građani i poslovni subjekti. Koje su razlike u kamatnim stopama na kredite i kamatnim stopama na vrijednsne papire.

Četvrto poglavlje diplomskog rada odnosit će se na bankovne kredite i kretanje bankovnih kredita kroz vrijeme. Prikazuje vodeće banke koje su nude kredite u Republici Hrvatskoj i po kojoj kamatnoj stopi. U kojoj valuti su predežito bili izdani krediti i po kojim kamatnim stopama. Koje pogodnosti su klijenti imali po pojedinoj valuti. Zašto je ponuda bila izraženija u određenim valutama i koje su bankovne koristi.

U petom poglavlju obasnuti ćemo neke najvažnije gospodarske čimbenike i njihova kretanja koji imaju utjecaj na gospodarski razvoj zemlje a i na kreditiranje građana

U šestom poglavlju prikazuje se empirijska analiza i iznose činjenice i podatci kojima se želi dokazati ili odbaciti postavljene hipoteze. Odnosno postoji li statistički značajna veza između promjene deviznih tečajeva i kamatnih stopa utječu na kreditiranje i u kojoj mjeri te da li postoje drugi bitniji faktori u kreditiranju.

U sedmom poglavlju bit će prezentiran zaključak proizišao iz iznesenih stavova i spoznaja te provedenog istraživanja u prethodnim dijelovima rada.

2. DEVIZNI TEČAJ

2.1. Devizno tržište

Devizna tržišta su tržišta na kojima se obavljaju transakcije novčanog tijeka od prodaje proizvoda ili aktive denominirane u stranoj valuti. Trgovina valutama i bankovnim depozitima, denominiranim u različitim valutama, odvija se na deviznom tržištu. Transakcije na deviznom tržištu određuju stope po kojim se valute razmjenjuju, što s druge strane određuje cijenu stranih dobara i financijske imovine. Devizno tržište je dio ukupnog tržišta na kojemu se prema određenim pravilima trguje devizama, odnosno razmjenjuju se nacionalne valute po deviznom tečaju formiranom na osnovi njihove ponude i potražnje. Devizno tržište čini svjetska mreža sudionika, a trgovanje se odvija na specijaliziranim dnevnim burzama i u sustavu međusobno povezanih banaka, što čini 24-satno svjetsko devizno tržište.²

Za razliku od burze, gdje svi sudionici imaju pristup istim cijenama, devizno tržište je podijeljeno prema razinama pristupa. Na vrhu je inter-bankovno tržište, koje se sastoji od najvećeg investicijskog bankarstva. Na inter-bankovnom tržištu razlika između bid/ask cijene je najčešće drugačija i vrlo često nedostupna za sudionike izvan tog kruga poslovanja.

S obzirom na obuhvatnost, devizno tržište u širem smislu, obuhvaća tržište novca, sve kratkoročne kreditne poslove, kod kojih redovito nastaje novi novac, a u užem smislu obuhvaća dogovorno tržište kratkoročnih kredita, tržište kratkoročnih vrijednosnih papira te

² Babić, A.; Babić, M.: Međunarodna ekonomija, MATE, Zagreb 2000.g

međubankovno tržište novca. To je tržište kratkoročnog novčanog kapitala koji ima funkciju platežnog sredstva. Ima važnu ulogu u optjecaju kratkoročnih financijskih sredstava. Ono na racionalan način uravnotežuje viškove ili manjak novca u gospodarstvu te ubrzava optjecaj. Na stupanj savršenosti, savršeno i nesavršeno devizno tržište. S obzirom na polazišnu zemlju, nacionalno devizno tržište koje je skup odnosa ponude i potražnje roba na prostoru jedne nacionalne privrede. Dvostruka devizna tržišta su tržišta s dva službeno regulirana tržišta odvojenih deviznih tečajeva za tekuće i kapitalne transakcije; obično se utvrđuje devizni tečaj za tekuće transakcije, a tečaj za kapitalne transakcije slobodno fluktuiraju.³

Devizno tržište u Republici Hrvatskoj čine sve kupnje i prodaje deviza između ovlaštenih banaka i HNB i između ovlaštenih banaka i drugih osoba. Deviznom tržištu pripadaju i sve kupoprodaje efektivnog stranog novca koje se obavljaju u skladu sa zakonom. Uz banke, na ovom su tržištu aktivni i ovlašteni mjenjači, čije poslovanje regulira HNB, a nadzire Devizni inspektorat Ministarstva financija. Ovlašteni mjenjači omogućuju trgovinu fizičkih osoba stranom gotovinom i čekovima. Banke, osim navedenih obavljaju i sve druge vrste trgovine stranom valutom s fizičkim i pravnim osobama.⁴

2.2. Formiranje deviznog tečaja

Da bi se definiralo formiranje deviznih tečajeva bitno je razlikovati sustave, fiksnog(vezanog) i fluktuirajućeg deviznog tečaja. Fiksni devizni tečaj je sustav u kojem se valuta veže za zlato, pojedinu valutu ili skupinu valuta, a fluktuirajući devizni tečaj formira se samostalno, grupno ili puzajući prema indikatorima.

Tečaj se formira funkcijom ponude i potražnje uz c.p. funkcija njihove cijene. Funkcija potražnje je opadajuća funkcija cijene i izvodi se iz debitni stavki u bilanci plaćanja. Ponuda deviza rastuća je funkcija deviznog tečaja, cijene deviza i izvodi se iz kreditnih stavki u bilanci plaćanja. U ovom slučaju radi se o slobodno fluktuirajućem tečaju.

Drugi način formiranja je administrativno određivanje deviznog tečaja čiju politiku često vode zemlje u razvoju. Radi se o fiksiranju deviznog tečaja na razini nižoj od ravnotežne, tj.

³ Babić, A.; Babić, M.: Međunarodna ekonomija, MATE, Zagreb 2000.g

⁴ Vidučić LJ, : Financijski menadžment, V. izdanje, RRIF, Zagreb 2006

precijenjen tečaj nacionalne valute. U takvim slučajevim država određuje prava na kupnju kako bi se izbjeglo javljanje viška potražnje nad ponudom i spriječilo pojavljivanje „crnog tržišta“.

2.3. Tečaj hrvatske kune

Hrvatska narodna banka je na svojim službenim stranicama objavila način formiranja tečaja hrvatske kune kako bi transparentno i jasno prikazali stanje o kretanju tečaja i politici koju provodi. Hrvatska provodi režim fluktuirajućeg tečaja što znači da tečaj nacionalne valute nije fiksiran prema nekoj stranoj valuti ili košarici valuta, već se slobodno formira na deviznom tržištu što znači da fluktuiira ovisno o ponudi i potražnji gdje Hrvatska narodna banka privremenim uključivanjem u rad tog tržišta spriječava prevelike tečaje oscilacije i nastoji održat tečaj relativno stabilnim.

Hrvatska narodna banka svakog dana na temenju ugovorenog prometa i tečajeva stranih valuta na tržištu stranih sredstava plaćanja utvrđuje vrijednost kune prema drugim valutama i objavljuje se na tečajnici Hrvatske narodne banke a temeljna valuta za izradu tečajnice e euro. Srednji tečaj kune za 1 euro na tečajnici HNB-a je aritmetiča sredina ponderiranog kupovnog tečaja i ponderiranog prodajnog tečaja banaka. Ponderirani kupovni i ponderirani prodajni tečaj zasnava se na prometu u svim valutama te na tečajevima svih valuta, i to prometu i tečajevima koji su dogovreni jedan radni dan prije dana utvrđivanja srednjeg tečaja.

Vrijednost kune prema valutama koje nisu temeljna valuta, a uvrštene su u tečajnicu, utvrđuje se dijeljenjem srednjeg tečaja kune za 1 euro međunarodnim odnosom eura i svih ostalih valuta koji na svjetskom deviznom tržištu vrijedi na dan formiranja tečajnice.

Osnovni instrument tečajne politike HNB-a su devizne aukcije putem kojih središnja banka kupuje odnosno prodaje devize poslovnim bankama. Najčešći oblik aukcije je aukcija u kojoj poslovne banke u ponudama koje dostavljaju HNB-u naznačuju željene iznose (u eurima) i cijenu (tečaj) deviznih transakcija. Na temelju pristiglih ponuda HNB donosi odluku o iznosu intervencije i tečaju. Hrvatska narodna banka na svojim službnim stranicama objašnjava da nema odlučujući utjecaj na razinu tečaja kune jer opseg njenih transakcija čine vrlo mali dio ukupnih kupoprodajnih transakcija na deviznom tržištu što znači cijenu u konačnici određuje ponuda i potražnja.

Tablica 1: Srednji devizni tečajevi Hrvatske narodne banke na kraju razdoblja

Godina	Mjesec	EUR/HRK	ATS/HRK	FRF/HRK	100 ITL/HRK	CHF/HRK	GBP/HRK	USD/HRK	DEM/HRK
1992.		0,964508	0,070357	0,145244	0,054153	0,546218	1,206464	0,798188	0,495000
1993.		7,352324	0,540504	1,120052	0,383983	4,471653	9,714769	6,561927	3,801812
1994.		6,902400	0,516285	1,052510	0,346500	4,288893	8,784200	5,628700	3,632100
1995.		6,812200	0,526742	1,085365	0,335800	4,618693	8,234500	5,316100	3,705900
1996.		6,863600	0,506253	1,055662	0,362600	4,098835	9,359000	5,539600	3,562200
1997.		6,947200	0,499445	1,050510	0,357700	4,332003	10,475600	6,303100	3,514000
1998.		7,329100	0,531546	1,114954	0,377700	4,567584	10,451000	6,247500	3,739700
1999.		7,679009	0,558055	1,170657	0,396588	4,784268	12,340257	7,647654	3,926215
2000.		7,598334	0,552192	1,158359	0,392421	4,989712	12,176817	8,155344	3,884966
2001.		7,370030	0,535601	1,123554	0,380630	4,977396	12,101856	8,356043	3,768237
2002.		7,442292				5,120256	11,451442	7,145744	
2003.		7,646909				4,901551	10,860544	6,118506	
2004.		7,671234				4,971314	10,824374	5,636883	
2005.		7,375626				4,744388	10,753209	6,233626	
2006.		7,345081				4,571248	10,943208	5,578401	
2007.		7,325131				4,412464	9,963453	4,985456	
2008.		7,324425				4,911107	7,484595	5,155504	
2009.		7,306199				4,909420	8,074040	5,089300	
2010.		7,385173				5,929961	8,608431	5,568252	
2011.		7,530420				6,194817	8,986181	5,819940	
2012.		7,545624				6,245343	9,219971	5,726794	
2013.		7,637643				6,231758	9,143593	5,549000	
2014.		7,661471				6,368108	9,784765	6,302107	
2015.		7,635047				7,059683	10,361035	6,991801	

Izvor: HNB, 2016.

Početkom 60-ih godina prošlog stoljeća kad su hrvatski radnici odlazili u inozemstvo, pretežito Njemačku i njemačka marka postala je sinonim za stabilnost i likvidnost kod hrvatskih građana. Jugoslavija je dozvolila devizne štedne depozite i ti depoziti su pretežito bili u njemačkoj marci. Nakon raspada Jugoslavije hrvatski građani su zadržali povjerenje u njemačku marku, kasnije u euro te je ta valuta i dalje sinonim za stabilnost. Većina cijena pogotovo imovine neformalno se izražava u eurima i može se reći da je ne hrvatska kuna izrazito vezana za euro prvenstveno radi mentaliteta građana i visoke robne razmjene s europskim članicama.

3. KAMATNE STOPE

3.1. Što je kamatna stopa i formiranje kamatne stope

Najjednostavnije rečeno kamatna stopa je cijena posuđivanja novca. U terminologiji se koriste se tri tipa kamatnih stopa. Fiksna kamatna stopa je stopa koja je nepromjenjiva kroz cijelo vrijeme trajanja poslovnog odnosa. Promjenjiva kamatna stopa, visina stope podložna je izmjenama tijekom poslovnog odnosa. Uslijed izmjena parametra čija promjena ne ovisi o volji samo jedne strane. Administrativna kamatna stopa je kamatna stopa podložna izmjenama temeljem akta banke.

Prilikom formiranja elementi koji utječu na visinu kamatne stope su proizvodi koje banka formira u svojoj ponudi, kod pojedinačnih kredita ovise o klijentu i njegovoj kreditnoj sposobnosti ali banka zadržava pravo formiranja stope po različitim proizvodima. Konačno na kamatnu stopu ovisi indeks kamatne stope, indeks interne kamatne stope i marža banke. Indeks kamatni stopa ovisi o referentnoj kamatnoj stopi koja se utvrđuje na europskom međubankarskom tržištu koja utvrđuje se na dnevnoj bazi kao prosječna stopa po kojoj reprezentativne banke međusobno daju u zajam neosigurna novčana sredstva, i o nacionalnoj referentnoj stopi prosječnog troška financiranja koji predstavlja trošak izvora sredstava bankarskog sektora u Hrvatskoj. Indeks interne kamatne stope ovisi o visini tržišnih kamatnih stopa na međunarodnom međubankarskom tržištu, visini tržišnih kotacija domaćih banaka za domaću i stranu valutu, prinosu na referentne državne papire, te drugim zakonskim okvirima i pravilima koja propisuje HNB a utječu na poslovanje banka.⁵

Marža se formira ovisno o visini troškova; regulatorni troškovi, operativni troškovi, troškovi rizika, o tržišnoj poziciji banke i proizvoda koje banka nudi i očekivanim povrtom na kapital. Kod pasivnih poslova marža je korektivna i formira se ovisno o iznosima, ročnosti i valuti u kojoj se izdaje, a može imati i negativan predznak.

Visina promjenjive kamatne stope se izračunava prema indeksu kamatne stope u vremenskom periodu uvećana ili umanjena za maržu, administrativna kamatna stopa izračunava se preko indeks interne kamatne stope u određenom vremenu korigirana za maržu.

⁵ Deković, Ž; Stručni rad: Nacionalna referentna kamatna stopa u hrvatskom bankarstvu, UDK 336.77(497.5)

U slučaju promjene kamatne stope u poslovanju ponovo se utvrđuju visine kamatnih stopa u odnosu na izvornu koja je utvrđena predhodnim ugovorom prije početka posla. Klijent sklapa novi ugovor s bankom temeljem ugovorenih uvjeta o promjenjivosti. Usklađivanje kamatne stope može se provesti za sve tipove proizvoda koje su u su u otplati. Kod promjenjivih kamatnih stopa stope se mijenjaju s promjenom indeksa kamatne stope u vremenskim intervalima prema predviđenom indeksu ili ugovorenom datumu promjene. Nacionalna referentna prosječna stopa bankovnog financiranja u hrvatskoj se usklađuje polugodišnje te na temelju toga promjene kamatnih stopa po zakonu nastupaju od 1.siječnja ili 1.srpnja. Ugovoreni indeksi bit će oni važeći ugovoreni 20. studenog ili 20.svibnja i važeća stopa indeksa kamatnih stopa je ona koja se objavi na stranicama HUB-a. Banka je dužna obavjestiti klijente o nastalim promjenama kamatnih stopa u odnosu na postojeću u roku od 15 dana prije izmjene i banka je dužna obavjestiti o novom obroku uplate/otplate kredita. Ostale promjene indeksa kamatnih stopa obavljaju se prema kalendaru promjena korištenih indeksa. U slučaju administrativnih kamatnih stopa jedina razlika je što na te promjene utječe izmjena indeksa internih kamatnih stopa u vremenskim intervalima dok sve ostale pravne i zakonske odredbe, izmjene i obavjesti klijentima vrijedi kao i u predhodnom slučaju kod promjenjivih kamatnih stopa.⁶

Marža se određuje u trenutku zasnivanja ugovornog odnosa i ostaje nepromijenjena cijeli vijek trajanja ugovorne obveze i samo u iznimnim slučajevima kod pojedinih proizvoda može se promijeniti uz pismenu suglasnost klijenta.

⁶ <https://www.hnb.hr/o-nama/zastita-potrosaca/stednja>

3.2. Kretanje kamatnih stopa u Hrvatskoj

Tablica2. Prosječne aktivne kamatne stope banka

godina	Kratkoročni krediti trgovačkim društvima bez valutne klauzule	Kratkoročni krediti stanovništvu bez valutne klauzule	Dugoročni krediti trgovačkim društvima s valutnom klauzulom	Dugoročni krediti stanovništvu s valutnom klauzulom
1997.	15,14	14,76	14,53	14,25
1998.	14,49	14,58	14,71	14,79
1999.	12,07	11,90	11,67	11,46
2000.	8,25	7,96	7,97	7,79
2001.	5,97	5,94	5,87	5,91
2002.	8,41	8,31	8,22	8,17
2003.	7,84	7,87	7,89	7,92
2004.	8,24	8,23	8,21	8,19
2005.	8,05	8,04	8,02	7,99
2006.	7,14	7,08	7,03	7,02
2007.	6,99	7,00	7,003	7,03
2008.	7,96	7,98	8,01	8,06
2009.	10,04	10,11	10,09	10,08
2010.	7,39	7,31	7,23	7,23
2011.	6,95	6,87	6,82	6,84
2012.	6,75	6,70	6,59	6,55
2013.	5,93	5,90	5,86	5,81
2014.	5,32	5,31	5,28	5,26

Izvor: HNB

Napomena: Detaljnije o novoj statistici kamatnih stopa: Bilten br. 204, lipanj 2014 (<http://www.hnb.hr/publikac/bilten/arhiv/bilten-204/hbilt204.pdf>)

Prethodna tablica daje prikaz kretanja kamatnih stopa u Hrvatskoj od 1997. do 2015. bez valutne klauzule za kratkoročne kredite prema različitim klijentima (trgovačkim društvima i građanima) i dugoročne kredite s valutnom klauzulom za trgovačka društva i građane. Svrha ove tablice je prikazati kretanje kamatnih stopa kroz vrijeme i različitim klijentima kako bi se potkrijepilo prethodno podpoglavlje o načinu formiranja kamatnih stopa. Bitno za ovu tablicu treba naglasiti da prikazuje kratkoročne kredite koji nemaju valutnu klauzulu što znači „čisto“ zaduživanje u domaćoj valuti bez utjecaja inozemnih valuta i promjena tečaja, a za dugoročne kredite postoji valutna klauzula. Razlog tome je kao što je navedeno u prethodnom

poglavlju da je hrvatsko gospodarstvo je pod utjecajem inozemnih valuta i velika je ovisnost o euru. Ovo je pojednostavljeni ti tablice radi lakšeg prikaza kretanja kamatnih stopa kroz vrijeme. Bitno je prikazati kako kamatna stopa s vremenom opada.

Prosječne aktivne kamatne stope tijekom vremena padaju kretajući se od 1997. po stopi za kratkoročne oko 19% i dugoročne 15-11%. Vidljiva je razlika među kreditima trgovačkim društvima i građanima, ali se i kroz vrijeme smanjila razlika u kamatnim stopama na dugoročne i kratkoročne kredite koja je u početnim godinama ove tablice bila viša da bi u dvanaestom mjesecu 2014. kamatna stopa za kratkoročne i dugoročne kredite iznosila 5,43 odnosno 5,84% što je neznatna razlika, no može se primjetiti značajan pad kamatne stope u ovom razdoblju za trgovačka društva što znači da im je cijena posuđivanja novca postala znatno jeftinija do kretanje kamatnih stopa za građane i dalje je ostalo na višoj razini nego za trgovačka društva. Znatno jeftinije je dugoročno zaduživanje gledajući striktno kroz aktivnu kamatnu stopu za građane jer je razlika među kamatnim stopama na kratkoročne i dugoročne kredite ostala visoka. Kratkoročnim zaduživanjem aktivna kamatna stopa za građane je 9,39% a na dugoročne kredite. Svrha prikazivanja ove tablice bila je i prikazati kako utjecaj ima i kretanje deviznog tečaja na kreditiranje što ću ispitati u ovom radu. Hrvatska valuta je jedna od najstabilnijih svjetskih valuta i njena stabilnost pridonosi uz ostale faktore na smanjenje kamatnih stopa na hrvatskom tržištu.

3.3. Kamatne stope na štednju i kamatne stope na kredite

Osnovni predmet poslovanja banka je prikupljanje i pribavljanje novčanih sredstava i njihovo usmjeravanje klijentima u obliku kreditnih i nekreditnih plasmana. Kamatna stopa je za banku istovremeno izvor prihoda i izvor troškova. Ako su sredstva nabavljena emisijom dionica ona su nepovratna, a mogu biti kreditna ili povratna u slučaju da su pribavljena u obliku kredita, depozita ili emisijom dužničkih vrijednosnih papira.⁷

Na pribavljena sredstva putem kredita banke plaćaju ugovorenu kamatu i dužne su ih vlasniku staviti na raspolaganje prema ugovoru. Kao i u slučaju kreditiranja postoje različiti paketi, proizvodi koje banka nudi klijentima na štednju.

⁷ http://www.poslovni.hr/media/Data/Webshop/Financijska_trzista_i_institucije.pdf

Kamatne stope na štednju u hrvatskoj ovise od banke do banke, do modela štednje, valute u kojoj se štedi i vremenskog roka u kojem se štedi. Uglavnom se radi o povoljnijim kamatnim stopama na oročene depozite na duže vremensko razdoblje. Uz klasične depozite s unaprijed određenim iznosom postoje i modeli koji omogućuju dodatnu uplatu sredstava za vrijeme trajanja ugovora a moguće je odrediti i rentnu i namjensku štednju (primjerice stambena štednja). Kao i kod slučaja kreditiranja može se ugovarati fiksna i promjenjiva kamatna stopa.

Prema klasifikaciji HNB-a vrste štednje u kreditnim institucijama u Hrvatskoj su štednja po viđenju koja predstavlja najjednostavniji oblik štednje i namjenjena je svima koji žele štedjeti a da su im sredstva na računu uvijek dostupna. Ovaj tip štednje ima vrlo niske kamate ili ih uopće nema a u novije vrijeme sve više su ih zamijenili tekući računi.

Oročena štednja je najčešći oblik štednje pri kojoj se novac oročava uz određenu kamatnu stopu, bilo ona fiksna ili promjenjiva a to ovisi o banci klijentu i valuti, i koja traje do isteka ugovorne obveze. Često se u ugovoru stavlja i slučaj ranijeg prekida štednje te se umanjuje kamatna stopa.

Štednja s višekratnim uplatama ili otvorena štednja je tip štednje u kojoj klijent na početku nema visoku sumu novca te mu banka daje mogućnost štednje po uplatama. Štednja s premijom je oblik oročene štednje gdje se po isteku roka glavnica uvećava za kamatu i premiju.

Rentna štednja je oblik štednje koji se koristi na slučaja štednje na duži rok uz mogućnost raspolaganja kamatom. Koristi se kad klijent raspolaže većim iznosom i na temelju njega ostvaruje znantan iznos kamate na godišnjoj razini. Raspolaganje kamate se ugovara kao i minimalan iznos štednje.

Dječja štednja je noviji oblik štednje koja se otvara kod štednje maloljetnog djeteta uz jednog roditelja kao zakonskog zastupnika. U takvom tipu štednje radi se i po pravilima Ministarstva socijalne skrbi jer se propisuje zakonom iznos kojim djete može raspolagati. Stambenaštednja je posebna namjenska štednja s državnim poticajem uz koju je vezana mogućnost dobivanja stambenog kredita po završetku štednje.⁸

⁸ <https://www.hnb.hr/o-nama/zastita-potrosaca/stednja>

Tablica 3. Razlika između kamatnih stopa na kredite i depozite u postotnim poenima

godina	ukupni kredit/ukupni depoziti u p.p.
1997.	11,70
1998.	10,09
1999.	9,32
2000.	7,64
2001.	6,57
2002.	7,68
2003.	8,06
2004.	7,46
2005.	6,94
2006.	6,55
2007.	5,99
2008.	6,26
2009.	6,96
2010.	7,14
2011.	7,24
2012.	6,74
2013.	6,73
2014.	6,45

Izvor: HNB

U tablici 3 je prikazana razlika u kamatnim stopama na kredite i na depozite u postotnim poenima. Ovdje se radi o kunskim depozitima i kunskim kreditima obje s valutnom klauzulom. Može se uočiti da razlike među kamatnim stopama se smanjuju. Uočljiv je nagli skok razlika početkom recesije 2008. godine te se trend kretanja razlika u kamatnim stopama promjenio, tj. narednu godinu je porastao i još nije dosegao stanje od 2007. kada je razlika u kamatnim stopama na kredite i depozite bila niža od 6 postotnih poena. Depoziti su jedan od najvažnijih načina prikupljanja sredstava banaka i ovom tablicom vidimo razlike među kreditima.

4. KREDITIRANJE

Svrha ovog poglavlja je prikazati razlike među bankovnim kreditima i količinu sredstava koje banke plasiraju na hrvatsko tržište putem kredita. Cilj je lakšeg prikazivanja podataka kako bi u narednom poglavlju mogli empirijski istražiti postoji li povezanost kreditiranja s kamatnom stopom, je li se mijenjala količina datih kredita kroz vrijeme, ima li povezanosti s kretanjima kamatnih stopa koje smo vidjeli u prethodnom poglavlju i ima li povezanosti s kretanjem tečaja hrvatske kune koji je prikazanu u drugom poglavlju. Da bi lakše prikazali i prikupili podatke ova cijelina je podjeljena na vrste kredita, kvaliteta kredita, korisnici kredita.

Na ponudu kredita i kamatnu stopu na kredite ponajprije utječe iznos i kamatna stopa na depozite i druge izvore sredstava iz kojih banke odobravaju kredite. Na tu cijenu troška izvora sredstava nadograđuje se marža kako bi se došlo do „izlazne cijene“, odnosno kamatne stope na kredite. I dok se kod većine drugih trgovaca u maržu ugrađuju operativni troškovi i dobit, ta je nadogradnja u slučaju banaka složenija.

Glavni je razlog rizik. Rizike u bankarstvu možemo podijeliti u pet skupina: rizik naplate ili kreditni rizik, tržišni rizik, rizik likvidnosti, operativni rizik i sistemski rizik. Kreditni rizik je lako razumljiv: krediti se u pravilu odobravaju na dulja razdoblja u kojima mogu nastupiti promjene što ometaju normalnu otplatu kredita. Te su promjene samo djelomično predvidive. Međutim, djelomična se predvidivost ne odnosi na individualne dužnike; nitko ne može predvidjeti hoće li pojedini dužnik vratiti kredit ili ne. Predvidivost je po svojoj naravi statistička kategorija. To znači da je određena kao vjerojatnost naplate za određenu vrstu kreditnog odnosa i tip klijenta. Vjerojatnost se izvodi iskustvenom i/ili statističkom analizom na velikom uzorku. Riječ je o tome da se rizik pretvara u stvarni trošak u dugom roku. U kratkom roku, budućnost je i za kreditora i za dužnika u prosjeku predvidljivija, pa je vjerojatno da rizik, koji je latentan u početnim razdobljima otplate velike većine pojedinačnih kredita, u početku neće proizvoditi računovodstvene troškove.

Novčani tok po osnovi naplate kamata od pojedinog kredita u tom će slučaju privremeno uvećati bančinu dobit, jer se rizici pojedinog kreditnog posla još neće materijalizirati. Međutim, u isto vrijeme, neki će se ranije odobreni krediti naći u problemima s otplatom. Ne samo da banka po osnovi takvog kredita neće moći naplatiti kamatu (oportunitetni trošak), nego će pod znak pitanja doći i naplata glavnice (krajnji gubitak za banku). Stoga će se tek u

dugom roku iskristalizirati što se može naplatiti, a što ne, i banka će knjižiti konačnu zaradu ili gubitak.

Ročna transformacija štednje predstavlja jednu od najvažnijih uloga banaka. Sposobnost banaka za pretvaranje kratkoročnih depozita u dugoročne kredite pokreće i održava ekonomsku aktivnost. Zapazimo da se na tržištu kredita poduzećima nude investicijski krediti za razdoblja od 7 do 10 godina, a građanima stambeni krediti na 20 i više godina. U isto vrijeme, štednja se u pravilu polaže na razdoblja od nekoliko mjeseci. Štednja na rokove dulje od godine dana pojavljuje se samo iznimno. Banke jz ročnosti djelomično zatvaraju angažmanom vlastitih sredstava (kapitala) i posudbama od drugih financijskih posrednika (npr. od banaka majki). Međutim, i kada je riječ o inozemnim izvorima, njihova je ročnost u pravilu kraća od razdoblja odobrenja kredita. Prema tome, ročna je transformacija rezultat izlaganja riziku, a nitko ne preuzima rizik besplatno - on se mora nekako kompenzirati. gubitak kapitala zbog gubitaka u financijskom sustavu može smanjiti ponudu kredita i pokrenuti recesiju zbog koje se pogorša naplata, povećaju gubici, i cijelo se gospodarstvo nađe u poteškoćama. Ako pritom dođe do erozije povjerenja u kreditne institucije štediše će početi naglo povlačiti depozite, pa će se kamatnom i kreditnom riziku pridružiti i treći vid rizika – rizik likvidnosti.

U tom će slučaju zaprijetiti spirala financijske krize, u kojoj se različite vrste rizika međusobno pothranjuju. Na primjer, ako se rizik likvidnosti proširi na velik broj depozitno-kreditnih institucija a to je lako moguće ako deponenti nisu u stanju razlikovati kvalitetu pojedinih institucija, eskalirat će sistemski rizik. To je rizik od kojega se nije moguće zaštititi disperzijom depozita na veći broj institucija, jer tek mali broj specifičnih banaka može ostati izoliran od zajedničkoga potresa u kompleksno povezanom bankarskom sustavu. preciznu strukturu kamatne stope, kako je određena na strani ponude kredita, najbolje ćemo pojmiti ako naknadu za troškove rizika podijelimo na tri dijela: - dio za pokriće troškova rizika koji su uređeni regulacijom banaka (troškovi regulacije banaka bez troškova regulacije minimalnih kapitalnih zahtjeva), - dio za pokriće troškova rizika koji su uređeni regulacijom minimalnih kapitalnih zahtjeva, - dio za pokriće troškova rizika kojima banka upravlja samostalno. Ova složena struktura pokazuje da ukupna marža (razlika između aktivne kamatne stope na kredite i pasivne stope na depozite) ne sadrži primarno dobit kreditora. U njoj dominiraju drugi slojevi među kojima postoje složene veze povezane različitim oblicima rizika.

Postoje i mnoge druge regulacije koje nisu izravno povezane s rizicima što ih pokriva višak regulatornog kapitala (višak iznad onoga što bi vlasnik želio držati u banci da nema regulacije), ali utječu na formiranje kamatnih stopa. Među njima su najvažnije regulacije rizika likvidnosti i sistemskog rizika – prije svega obvezna rezerva i osiguranje depozita. visoke kamatne stope odbijaju dobre klijente kojima novac nije nasušno potreban i/ili koji imaju pristup alternativnim izvorima financiranja (tržište kapitala, inozemstvo). Zbog toga su banke svjesne da su s (pre)visokim kamatnim stopama povezane neželjene promjene u strukturi klijenata, pa suočene sa snažnim pritiskom u smjeru povećanja kamatnih stopa banke pribjegavaju kreditnom racioniranju: umjesto da na potražnju odgovore ponudom uz više kamatne stope, one ograničavaju ponudu i kamatne stope, nastojeći pri tome selektirati bolje klijente.

4.1. Vrste kredita

Kao i u slučaju štednje banke nude proizvode koje formiraju u svojoj ponudi kako bi bolje plasirali sredstva i postali dostupniji različitim tipovima klijenata. Glavna podjela kredita je o namjeni, radi se o namjenskim ili nenamjenskim kreditima. Nenamjenski krediti omogućuju korištenje financijskih sredstava prema potrebama i željama korisnika a podvrste su okvirni, gotovinski, lombardni i hipotekarni. Za razliku od nenamjenskih namjenski krediti su oni tipovi kredita čija se financijska sredstva smiju potrošiti samo u svrhu koju su odobreni i njihova namjena se definira ugovorom prije odobravanja kredita. Podvrste takvih kredita su potrošački krediti, krediti za kupnju motornih vozila, studentski krediti i stambeni krediti.

U slučaju kreditiranja poduzeća krediti se klasificiraju prema ročnosti tj. vremenskom periodu na koji je kredit odobren kao glavno podjelom. Razlikuju se kratkoročni krediti, srednjoročni krediti i dugoročni krediti. Kratkoročni se koriste za financiranje u razdoblju od jedne godine a to su kontokorentni, eskontni, lombardni, akceptni, rambusni i avalni krediti. Srednjoročni krediti se koriste za financiranje na razdoblju od 1 godine do 5 godina i služe za financiranje manjih investicija, dok dugoročni krediti su krediti na rok duži od 5 godina a može se koristiti i do 30 godina. Ostali načini kojima banka financira poduzeća su leasing i faktoring i oni se ne ubarajaju u klasične kredite već su drugi tip proizvoda koje banka koristi.

4.2. Kvaliteta kredita

HNB svake godine objavljuje bilten o kretanju monetarnih varijabli u hrvatskom gospodarstvu. Prema zadnje objavljenom Biltenu o bankama iz kolovoza 2015. kojim se javnost informira o poslovanju banaka pokazuje da su kamatni prihodi banaka u 2014. bili su niži za 953,2 mil. kuna ili 4,8%, uglavnom zbog smanjenja kamatnih prihoda od imovine u portfelju kredita i potraživanja, a osobito kamatnih prihoda od kredita. U 2014. najveći učinak imao je pad kamatnih prihoda od kredita stanovništvu, dok su u prethodne dvije godine ključne bile promjene u sektoru trgovačkih društava. Kamatni prihodi od kredita stanovništvu smanjili su se u 2014. za 886,7 mil. kuna ili 9,7%. Iznosom se izdvajao pad kamatnih prihoda od stambenih kredita, za 506,0 mil. kuna ili 15,7%, a potom, u gotovo podjednakim iznosima (od oko 70 mil. kuna), pad prihoda od prekoračenja po transakcijskim računima i od kredita za automobile. Kod gotovinskih nenamjenskih kredita, jedinoga važnijeg oblika kreditiranja stanovništva koji je u 2014. zabilježio rast, pad prihoda bio je blag (0,8%). Pad danih kredita za automobile osnovni je uzrok snažnog pada prihoda od te vrste kredita (32,6%), dok je kod preostalih vrsta kredita, uz utjecaj rasta kredita koji ne nose kamatne prihode (kreditni skupina B i C), znatan bio i utjecaj promijenjenih pravila potrošačkoga kreditiranja u 2014., kojima su uvedena ograničenja visine kamatnih stopa.

Ograničenja (maksimalne dopuštene kamatne stope, ovisne o prosječnim ponderiranim kamatnim stopama na stanja tih kredita) uvedena su za stambene kredite te za sve ostale (potrošačke) kredite, pri čemu je za stambene kredite s valutnom klauzulom utvrđena i dodatna restrikcija u slučajevima znatnih aprecijacija valuta uz koje su vezani. Uštede na kamatnim troškovima nadmašile su učinke pada kamatnih prihoda, pa je blago ojačao najvažniji i najstabilniji izvor prihoda banaka – neto kamatni prihod. Iznosio je 10,3 mlrd. kuna, a u odnosu na 2013. bio je veći za 114,1 mil. kuna ili 1,1%

Rast gubitaka u kreditnim portfeljima banaka nastavio se šestu godinu zaredom. Pokazatelj otežane naplate potraživanja banaka daljnji je rast dospjelih nenaplaćenih potraživanja, a pogoršana starosna struktura dospjelih potraživanja upućuje na i nadalje prisutne spore procese naplate. Kupoprodaja plasmana usporila je rast dospjelih potraživanja na 1,3% (0,4 mlrd. kuna), a cjelokupno povećanje iznosa odnosilo se na potraživanja kod kojih je proteklo više od jedne godine od dana dospijeca. Po osobito visokim stopama porasla su potraživanja nepodmirena više od tri do pet godina i od pet do deset godina, pod utjecajem starenja potraživanja i seljenja u više vremenske razrede. Od ukupno 32,8 mlrd. kuna dospjelih

potraživanja banaka po plasmanima čak 24,9 mlrd. kuna ili 76,0% bilo je dospjelo na naplatu duže od jedne godine, a najveći iznos dospjelih potraživanja na kraju 2014. nalazio se u razredu dospelosti između tri do pet godina (25,7%). Najveći izvor rasta dospjelih potraživanja u 2014. bili su krediti za obrtna sredstva i investicije te stambeni krediti.⁹

Na visinu godišnje stope smanjenja kredita (2,4%) utjecale su tečajne promjene, pa je, kada se isključi njihov učinak, efektivna stopa smanjenja kredita iznosila oko 2,9%. Smanjenje kredita u 2014. odraz je razduživanja svih domaćih institucionalnih sektora, dok su krediti nerezidentima porasli (0,5 mlrd. kuna ili 17,9%). Porast kredita tome sektoru uglavnom se odnosio na strane financijske institucije odnosno na obratne repo kredite većinskim stranim vlasnicima. U 2014. najviše su se smanjili krediti trgovačkim društvima (3,2 mlrd. kuna ili 3,0%), zbog nominalno podjednagog smanjenja kredita javnim trgovačkim i ostalim trgovačkim društvima. Visinom smanjenja slijedili su krediti financijskim institucijama (2,5 mlrd. kuna ili 28,0%), potom stanovništvu (1,2 mlrd. kuna ili 1,0%) te državnim jedinicama (0,4 mlrd. kuna ili 1,0%). Sektor stanovništva i nadalje je imao najveći udio u ukupnim kreditima banaka (43,7%), a u odnosu na 2013. taj udio malo je i porastao (0,6 postotnih bodova), unatoč daljnjem razduživanju stanovništva. Porastao je i udio državnih jedinica (0,2 postotna boda), a povećanje udjela kredita tim sektorima posljedica je veće stope po kojoj su se smanjili krediti trgovačkim društvima i financijskim institucijama te pada njihova udjela u strukturi ukupnih kredita. U strukturi kredita trgovačkim društvima promatranj po instrumentima nisu zabilježene znatnije promjene. Najzastupljeniji oblik kreditiranja trgovačkih društava na kraju 2014. i nadalje su bili krediti za obrtna sredstva, s udjelom od 37,7% ukupnih kredita trgovačkim društvima, a visinom udjela slijedili su krediti za investicije (25,5%) i ostali krediti²¹ (12,9%). Osim spomenuta tri oblika kreditiranja isticali su se još samo udjeli u sindiciranim kreditima (10,7%), a udjeli svih ostalih oblika financiranja trgovačkih društava iznosili su 13,2% ukupnog iznosa kredita tom sektoru.¹⁰

2014. krediti sektoru stanovništva iznosili su 122,3 mlrd. kuna, što je za 1,2 mlrd. kuna ili 1,0% (1,6% bez utjecaja tečaja) manji iznos kredita nego na kraju 2013. Utjecaj na ukupno kretanje imala je prodaja dijela potraživanja kod kojih je naplata bila otežana, a kojima su banke na stjecatelje prenijele više od 810,0 mil. kuna kredita odobrenih stanovništvu. Smanjenje kredita u 2014. nastavak je višegodišnjeg procesa razduživanja stanovništva, ali se

⁹ Bilten o bankama, HNB, 2016.

¹⁰ Ibid, str 18.

intenzitet razduživanja ipak usporio u odnosu na godinu prije. Svi su se važni oblici kreditiranja stanovništva smanjili, a presudan utjecaj na ukupno kretanje imalo je smanjenje stambenih kredita, za više od 1,5 mlrd. kuna ili 2,6%. Visinom utjecaja na ukupno kretanje slijedilo je daljnje osjetno smanjenje kredita za kupnju automobila, za 0,7 mlrd. kuna ili 33,4%. Nakon višegodišnjeg smanjivanja tog oblika kreditiranja stanovništva, na kraju 2014. u strukturi kredita stanovništvu krediti za kupnju automobila sveli su se na samo 1,2%. Za usporedbu, na kraju 2008. činili su 7,7% ukupnih kredita stanovništvu. Za razliku od smanjenja gotovo svih oblika namjenskoga kreditiranja stanovništva, u 2014. nastavio se rast gotovinskih nenamjenskih kredita, za 1,9 mlrd. kuna (5,1%). Ta je promjena ojačala udio gotovinskih nenamjenskih kredita u strukturi kredita stanovništvu, na 32,0%. Unatoč smanjenju stambeni krediti i nadalje dominiraju kod sektora stanovništva, s udjelom u ukupnim kreditima tom sektoru od 45,9%. S mnogo nižim udjelom od navedenih oblika kreditiranja slijedili su krediti na osnovi prekoračenja po transakcijskim računima (6,7%), a potom krediti po kreditnim karticama (3,1%) i ostali krediti stanovništvu (3,1%), dok se na sve druge oblike kreditiranja odnosilo manje od 10% ukupnih kredita stanovništvu.¹¹

Glavninu iznosa kredita stanovništvu čine krediti fizičkim osobama (95,9%), a mali se dio odnosi na kredite obrtnicima (3,8%) i neprofitnim institucijama (0,3%). Krediti obrtnicima smanjili su se u promatranom razdoblju za 0,5%, a njihova kvaliteta, mjerena udjelom kredita rizičnih skupina B i C u ukupnim kreditima, bila je osjetno lošija od prosjeka za cijeli sektor (27,7% u odnosu na prosjek od 12,0%). Krediti neprofitnim institucijama smanjili su se za 3,0%, a udio kredita rizičnih skupina B i C iznosio je 7,9%.

4.3. Krediti po valutama

U valutnoj strukturi kredita stanovništvu na kraju 2014. povećala se samo kunska komponenta, što je posljedica rasta gotovinskih nenamjenskih kredita. Na kunske kredite stanovništvu odnosilo se 34,9 mlrd. kuna ili 28,6% ukupnog iznosa kredita tom sektoru, a najčešći oblik kreditiranja stanovništva u domaćoj valuti bili su gotovinski nenamjenski krediti i prekoračenja po transakcijskim računima.

U ukupnom iznosu kredita stanovništvu 71,4% činili su krediti u stranim valutama ili u kunama indeksiranim uz strane valute, što i nadalje čini znatan izvor VIKR-a. Veći dio

¹¹ Ibid, str 18.

iznosa tih kredita odnosio se na kredite u eurima (65,8 mlrd. kuna ili 53,7%), uglavnom na stambene i gotovinske nenamjenske kredite. Na kredite u švicarskim francima odnosilo se 21,5 mlrd. kuna ili 17,6% ukupnih kredita stanovništvu a više od 94,0% toga iznosa odnosilo se na stambene kredite. Krediti u ostalim valutama ili u kunama indeksiranim uz ostale valute činili su samo 0,1% ukupnih kredita stanovništvu. a više od 94,0% toga iznosa odnosilo se na stambene kredite. Krediti u ostalim valutama ili u kunama indeksiranim uz ostale valute činili su samo 0,1% ukupnih kredita stanovništvu. Malo veći udio devizne komponente nego kod kredita stanovništvu nalazio se u portfelju kredita trgovačkim društvima (72,1%), a najveći udio i nadalje je bio u portfelju kredita državnim jedinicama (86,7%). Zbog visokih udjela devizne komponente u valutnoj strukturi kredita najznačajnijim sektorima, na kraju 2014. godine 73,3% ukupnih kredita banaka bilo je odobreno u stranim valutama i u kunama s valutnom klauzulom. Najveći dio ukupnih kredita odnosio se na kredite u eurima ili u kunama s valutnom klauzulom u eurima (64,0%), a potom su slijedili krediti u kunama (26,8%) te krediti u švicarskim francima ili u kunama s valutnom klauzulom u švicarskim francima (8,3%). Na sve ostale strane valute odnosilo se manje od jedan posto ukupnih kredita. Valutna struktura danih kredita u odnosu na 2013. vrlo malo se promijenila u korist povećanja udjela kunskih kredita. Posljedica je to smanjenja kunskih kredita za 0,4% i osjetno izrazitijeg smanjenja kredita u stranim valutama i u kunama s valutnom klauzulom (3,1%).¹²

¹² Ibid, str 18.

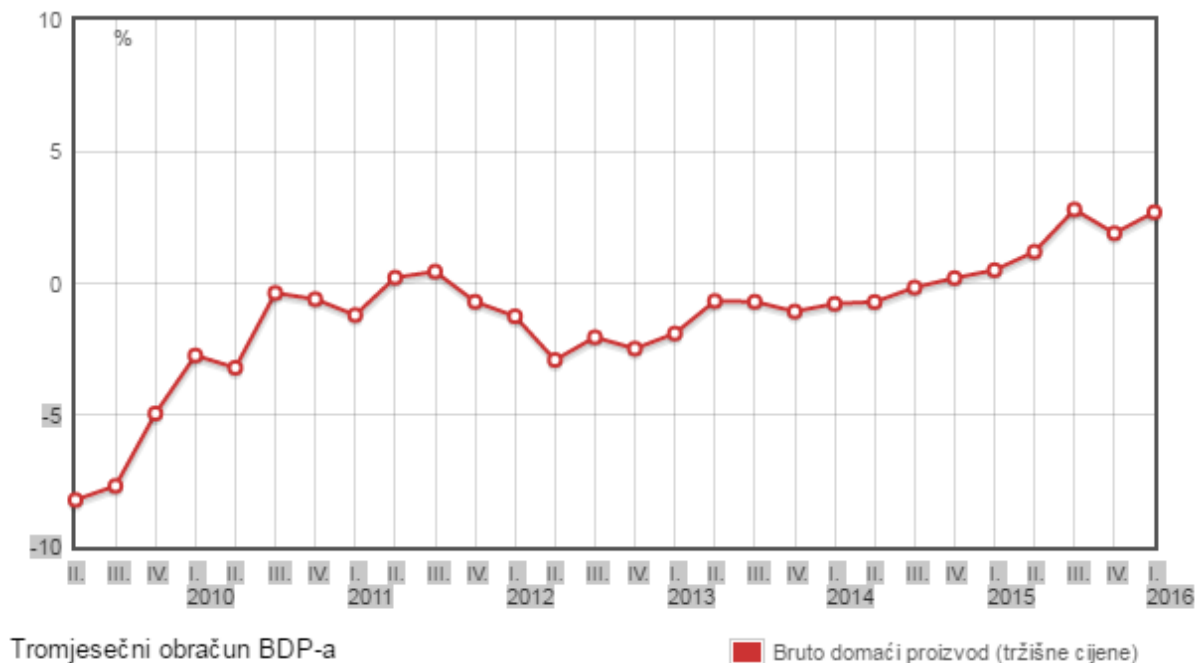
5. OSTALI ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA POTRAŽNJU ZA KREDITIMA

Potražnja za kreditima uz kamatnu stopu ovisi i o očekivanoj ekonomskoj aktivnosti i inflaciji. Oba tipa imaju pozitivan učinak na potražnju za kreditima. Očekivani rast ekonomske aktivnosti i dohotka utječe na povećanje izdataka na potrošnju ili ulaganje i dio tih izdataka financira se zajmovima. Očekivana inflacija ima isti učinak, predviđanje budućih kretanja cijena daje odgovor na visinu realnog dohotka kojim subjekti raspolažu.

Čimbenici ekonomske aktivnosti koji utječu najviše na kreditiranje su BDP i dohodak. U strukturi kredita stanovništva stopa zaposlosti i dohodak imaju najveći učinak na kreditiranje dok buduće kretanje BDP-a je najbitniji faktor u kreditiranju poduzeća, tj. očekivanja o budućem rastu daju signale poduzećima o predviđenim kretanjima.

U slučaju ekspanzije poduzeća lakše odlučuju na investicije i ulaganja jer predviđaju da će i povrat biti veći. Iz prethodnog potpoglavlja o kvaliteti kredita i strukturi kredita opisan je pad kreditiranja poduzeća proteklih šest godina u odnosu na razdoblje prije početka recesije. Ekonomska klima nije bila povoljna tijekom recesije u te se velik broj poduzeća nije odlučio na daljnje investicije i kreditiranje s iznimkama velikih poduzeća koja dio svojih sredstava nabavljaju izdavanjem vrijednosnih papira ili izlistavanjem na burzi. U hrvatskoj se uglavnom radi o malim i srednjim poduzećima stoga su takvi poslovi izostali u velikoj mjeri. Velik dio gospodarske aktivnosti odnosio se na građevinski sektor koji je s recesijom doživio najteže razdoblje i s velikim iznostankom investicija u graditeljstvu pao je i udio kreditiranja.

Grafikon 1

Izvor: DZS

Grafikon 1 prikazuje stope kretanja BDP-a od drugog mjeseca 2010. do danas i može se zaključiti da se hrvatsko gospodarstvo izašlo iz recesije u drugom kvartalu 2015. Hrvatska je u 2015. napokon izašla iz šestogodišnje recesije. Trajan rast zabilježen u godinama prije krize temeljio se na neodrživim pokretačima. Potrošnja potaknuta kreditima i procvat ulaganja uzrokovali su akumulaciju znatnih domaćih i vanjskih obveza, uglavnom u stranoj valuti, a u javnim financijama provodila se pretežno prociklička politika.

Hrvatska je stoga u krizu ušla s manjkom manevarskog prostora te se prilagodba oslanjala uglavnom na unutarnju devalvaciju. Ograničena izvozna osnovica Hrvatske te istodobno gospodarsko usporavanje njezinih glavnih trgovinskih partnera smanjila je koristi od povećane konkurentnosti. Realni BDP se od 2008. do 2014. smanjio za više od 12 %, a nezaposlenost se naglo povećala s manje od 9 % na više od 17 %. Stanje se počelo popravljati krajem 2014. kao što je vidljivo iz grafa te je tijekom 2015. rast realnog BDPa nadmašio očekivanja. Trenutačna su očekivanja da se gospodarska aktivnost u 2015. povećala za 1,8 %.

Rast je, međutim, bio potaknut uglavnom oporavkom potrošnje i donekle ulaganja. U sljedećih nekoliko godina očekuje se jačanje oporavka, no rizici su i dalje prisutni. Predviđa se da će do 2017. rast BDP-a doseći 2,1 %, a nezaposlenost se smanjiti ispod 14 %, dok bi se suficit tekućeg računa trebao stabilizirati na približno 3 % BDP-a. S obzirom na intenzitet i trajanje recesije, trenutačno se očekuje da će Hrvatska u sljedeće dvije godine rasti iznad svojeg potencijala. Međutim, očekuje se da će se s vremenom gospodarstvo vratiti na svoj dugoročni potencijalni rast, koji prema trenutačnim procjenama iznosi manje od 1 %. ¹³

Ostali pokazatelji ekonomske aktivnosti bitni za kreditiranje građana kretanje plaća i zaposlenost prikazani su u sljedećim tablicama. Tablice prikazuju kretanje prosječne bruto plaće po godinama po pojedinim sektorima i sljedeća tablica kretanje prosječnog broja zaposlenih prema tim istim sektorima. Ove dvije tablice bitne su za prikaz i usporedbu njihove povezanosti. Može se primjetiti da je trend povećanja broja zaposlenih prisutan kako i kao i povećanje bruto plaća ukupnih i u sektorima. Pojedini sektori obrade i prerađivačke industrije i dalje su na niskim razinama plaćanja s visokim brojem zaposlenih. Uglavnom se radi o nisko kvalificiranim poslovima te se plaće sporeije kreću u tom sektoru. Daje se primjetiti broj povećanja plaća i zaposlenih u sektoru računarstva i informatičke uslužnih djelatnosti gdje su bruto plaće se udvostručile u odnosu na početnu godinu prikaza tablice. kao visoko kvalificiranog posla i visoko obrazovanog kadra. Broj zaposlenih u javnim sektorima se smanjio. I dalje najviše plaćeni poslovi su u sektorima zračnog prijevoza, proizvodnji farmaceutskih proizvoda, financijskim djelatnostima i djelatnostima vezani za tehnologije(računarstvo, programiranje, informatika).

¹³ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_hr.pdf

Tablica 5: Prosječne bruto plaće po sektorima

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII
Ukupno	4869	5061	5366	5623	5985	6248	6634	7047	7544	7711	7679	7796	7875	7939
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	4233	4053	4354	4452	4766	4998	5602	6115	6513	6509	6465	6681	6896	6937
Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo	3548	3617	3935	4043	4297	4595	4694	5003	5498	5553	5658	5780	5906	5845
Šumarstvo i sječa drva	5149	4787	5147	5110	5316	5415	6658	7385	7802	7738	7644	7922	8133	8198
Ribarstvo	2909	3302	3578	3981	4187	4564	4986	5402	5566	5894	5868	6005	6387	6757
Rudarstvo i vađenje	5089	5696	5942	6332	6629	7283	7894	8499	10075	10032	9957	9929	9878	9758
Vađenje sirove nafte i prirodnog plina	6027	6592	6676	7210	7859	8702	9676	10567	11952	11994	12027	12413	12673	12824
Ostalo rudarstvo i vađenje	3555	3982	4259	4717	5006	5141	5547	5710	6569	6607	6353	6393	6604	6864
Pomoćne uslužne djelatnosti u rudarstvu	5721	6117	6751	7133	7201	8240	9119	10084	10971	10605	10917	11053	11011	10706
Prerađivačka industrija	4045	4406	4719	4969	5207	5489	5914	6236	6567	6618	6617	6702	6828	6943
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	4584	4942	5290	5481	5756	6003	6166	6391	6657	6674	6567	6558	6636	6594
Proizvodnja pića	5425	5872	6171	6653	6993	7470	8056	8270	8651	8513	8720	9061	9203	9446
Proizvodnja duhanskih proizvoda	6342	6274	7135	8011	7803	9046	9684	9864	10578	10763	11084	11052	10802	10327
Proizvodnja tekstila	2528	2673	2992	3369	3554	3610	3836	3963	4386	4459	4480	4434	4518	4572
Proizvodnja odjeće	2640	2762	2849	2932	3033	3171	3297	3493	3720	3759	3724	3785	3769	3808
Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	2290	2389	2491	2709	2918	3018	3244	3456	3620	3716	3871	3857	3853	4053
Prerada drva i proizvoda od drva i pluta	2773	2914	3050	3227	3375	3546	3796	3921	4112	4278	4276	4269	4384	4474
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	3849	4017	4328	4498	4652	4914	5256	5564	5847	5712	5859	6086	6234	6402
Tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa	4211	4585	5106	5495	5771	6052	6354	6654	7529	7400	7454	7534	7283	7257
Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	5793	6415	6527	7130	7816	8783	9668	10648	11489	11418	11715	11814	11895	12104
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	4862	5100	5388	5709	5974	6236	6571	6935	7266	7187	6944	7253	7302	7393
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda	8033	8631	9209	9782	10152	10203	11637	11359	12245	11920	12246	12385	12779	13188
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	3321	3615	3913	4106	4414	4683	5025	5352	5704	5794	5741	5699	5776	5863
Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	4261	4599	5058	5415	5788	6065	6450	7004	7308	7255	7557	7764	7793	8036

Proizvodnja metala	3516	3386	3683	3938	4135	4356	4944	5449	5947	5844	5880	6338	6389	6489
Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda	3518	3814	4158	4386	4554	4744	5094	5585	6342	6335	6284	6262	6393	6515
Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda	5352	7237	7884	8237	8434	8485	9174	8770	9814	11090	8329	7976	8434	9132
Proizvodnja električne opreme	4532	4782	5217	5406	5544	6018	6593	6719	8038	7990	8384	8888	8787	9211
Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	3920	4348	4631	4762	5198	5492	6193	6586	6719	6737	6902	7265	7468	7670
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	4355	4326	4483	4974	5390	5737	6236	6629	7426	7231	7543	7573	7635	7276
Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	5105	6201	6093	6030	6344	6555	7005	7067	7899	7678	7415	7541	7650	7574
Proizvodnja namještaja	2722	3061	3232	3438	3587	3618	3834	4098	4436	4389	4370	4496	4593	4654
Ostala prerađivačka industrija	3043	3770	4312	4493	5049	5610	5965	6592	5845	6204	6004	6007	5858	5558
Popravak i instaliranje strojeva i opreme	5030	5785	6411	7020	7357	7862	8779	9363	7246	7426	9307	9324	9585	9614
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	5704	5816	5967	6369	7238	7379	7813	8397	9162	9925	9863	10022	10020	10571
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	5704	5816	5967	6369	7238	7379	7813	8397	9162	9925	9863	10022	10020	10571
uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom	4674	4813	5216	5509	5732	6002	6394	6689	7222	7419	7308	7345	7370	7609
Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom	4769	4876	5238	5584	5819	6124	6568	6847	7370	7561	7451	7546	7622	7862
Uklanjanje otpadnih voda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5438	5829
Skupljanje otpada, obrada i zbrinjavanja otpada	4534	4720	5185	5411	5623	5851	6188	6494	7075	7256	7159	7244	7208	7442
Djelatnosti sanacije okoliša i gospodarenja otpadom	4568	4730	5159	5395	5638	5875	8122	10432	7184	7584	7580	6978	7105	7378
Građevinarstvo	3667	3975	4549	4885	5103	5213	5595	6092	6475	6488	6234	6315	6364	6488
Gradnja zgrada	3139	3417	3764	4042	4249	4518	4879	5423	5648	5713	5382	5376	5378	5481
Gradnja građevina niskogradnje	4047	4370	5131	5583	5834	5869	6338	6812	7434	7396	7206	7310	7297	7332
Specijalizirane građevinske djelatnosti	3508	3743	4020	4158	4713	4999	5246	5646	5945	5832	5729	5890	6015	6130
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila	3874	4153	4618	4876	5200	5402	5698	6054	6517	6518	6575	6659	6724	6769
Trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima	4573	5131	5790	6325	6936	7194	7547	7817	8367	8119	8047	8209	8134	8281
Trgovina na veliko	4480	4728	5153	5293	5598	5801	6161	6628	7663	7640	7912	8181	8444	8561
Trgovina na malo	3499	3762	4134	4361	4630	4850	5069	5297	5617	5682	5643	5645	5656	5671
Prijevoz i skladištenje	4894	5306	5803	6302	6631	6994	7370	7822	8506	8643	8593	8778	8849	9098
Kopneni prijevoz i cjevovodni transport	4415	4804	5419	5862	6316	6708	7339	7569	8038	8253	8131	8047	8101	8480
Vodeni prijevoz	4704	5320	5374	6330	7033	7570	7697	8266	9084	9531	9591	10304	10218	10147

Zračni prijevoz	9455	10127	10726	10854	12126	13108	12894	14736	15892	15243	15039	15078	16004	15793
Skladištenje i prateće djelatnosti u prijevozu	4824	5380	5905	6520	6847	7261	7633	8251	9405	9467	9485	9971	10247	10741
Poštanske i kurirske djelatnosti	5821	5850	6039	6233	6078	6144	6235	6450	6604	6591	6740	6927	6849	6869
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	3859	4126	4406	4739	5038	5334	5639	6040	6308	6473	6397	6473	6602	6828
Smještaj	3916	4189	4493	4847	5149	5469	5777	6199	6480	6656	6672	6747	6873	7027
Djelatnost pripreme i usluživanja hrane i pića	3377	3602	3662	3803	4278	4352	4604	4725	5302	5286	5056	5089	5139	5631
Informacije i komunikacije	7384	7379	7818	7995	8744	9436	9967	10262	10873	11144	11456	11740	11908	12026
Izdavačke djelatnosti	6683	7247	7793	7860	8214	8654	9090	9485	10327	9961	9687	9806	9779	9686
Proizvodnja audiovizualnih sadržaja	4711	5389	5891	5967	6857	6759	7128	7591	8226	8124	8063	8138	8063	7865
Emitiranje programa	6510	6442	6770	7223	8633	8625	9212	9099	9517	9702	9823	9902	10130	10406
Telekomunikacije	8154	7904	8414	8701	9485	10960	11544	11941	11983	12841	13172	13166	13493	13664
Računalno programiranje i savjetovanje	5104	5629	6399	6664	7682	8511	10027	10957	12263	12414	12603	13604	13615	13767
Informacijske uslužne djelatnosti	6959	7131	7085	7923	8748	9076	7924	8345	9200	9128	9371	9413	9675	9438
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	7634	8106	8853	8885	9153	9801	10376	10640	11224	11455	11915	12357	12143	12228
Financijske djelatnosti, bez osiguranja i mirovinskih fondova	7471	8107	8951	8998	9283	9986	10537	10806	12286	12835	13179	13716	13571	13541
Osiguranje, reosiguranje i mirovinski fondovi	8922	8344	8573	8819	9151	9790	10550	10634	10982	10705	10418	10451	10266	10741
Pomoćne djelatnosti kod financijskih usluga i osiguranja	4187	5075	6395	5955	6218	6185	6528	7213	8551	8298	8619	8888	8487	8477
Poslovanje nekretninama	5533	6081	6147	6101	6401	6574	6992	7561	7950	8119	7855	8262	8212	7108
Poslovanje nekretninama	5533	6081	6147	6101	6401	6574	6992	7561	7950	8119	7855	8262	8212	7108
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	5757	5996	6700	7191	7959	8523	9349	9975	11040	11201	10642	10457	10724	10952
Pravne i računovodstvene djelatnosti	3621	4203	5494	5832	5830	6477	6980	7502	8128	8178	8078	8127	8667	9250
Upravljačke djelatnosti; savjetovanje u vezi s upravljanjem	5449	5420	5711	6210	8866	11887	13901	15769	19331	20376	15598	13401	12645	12432
Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo	5901	6068	6735	7321	7673	8105	8748	9245	10320	10329	10209	10084	10068	10319
Znanstveno istraživanje i razvoj	6407	6681	7448	8098	9684	9886	10968	11811	12005	12135	11514	11282	12035	12364
Promidžba (reklama i propaganda) i istraživanje tržišta	3365	3837	5252	6970	7099	8502	9330	10538	15223	15207	15805	16354	17353	16619
Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	6428	6414	6952	6541	7671	7971	8098	7941	6344	7379	7097	6136	6106	6731
Veterinarske djelatnosti	5890	6131	6592	6941	7117	7288	7802	8229	8444	8345	8073	7868	7786	7759
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	4105	4179	4227	4275	4637	4875	4960	4906	5029	5006	4962	4870	4732	4756

Djelatnosti iznajmljivanja i davanja u zakup (leasing)	4736	5580	5298	5229	5590	6242	6575	6719	6629	6724	6888	6887	6900	7128
Djelatnosti zapošljavanja	5969	5671	5705	5668	5882	6383	6760	5325	5790	6476	6161	5852	5849	5786
Putničke agencije, organizatori putovanja (turoperatora)	6058	7157	8352	8373	9494	10311	10306	9627	8064	7674	7626	7868	8010	8169
Zaštitne i istražne djelatnosti	2917	3015	3077	3367	3719	3843	4067	4327	4608	4492	4359	4320	4086	3935
Usluge u vezi s upravljanjem i održavanjem zgrada	3909	3812	3842	3942	4004	4154	4282	4335	4281	4368	4324	4188	4144	4282
Uredske administrativne i pomoćne djelatnosti	3556	3227	2758	5009	5009	5168	5630	6180	9298	8964	8321	7881	7195	7639
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	6409	5995	6073	6422	6487	6635	7008	7621	8393	8755	8662	8768	8744	8537
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	6409	5995	6073	6422	6487	6635	7008	7621	8393	8755	8662	8768	8744	8537
Obrazovanje	5093	5245	5381	5650	6030	6153	6428	6894	7454	7664	7641	7806	7871	7852
Obrazovanje	5093	5245	5381	5650	6030	6153	6428	6894	7454	7664	7641	7806	7871	7852
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	6380	6352	6402	6604	6949	7408	7764	8298	8840	9009	8911	8953	9010	8932
Djelatnosti zdravstvene zaštite	6566	6575	6630	6858	7188	7708	8102	8686	9232	9385	9322	9391	9470	9378
Djelatnosti socijalne skrbi sa smještajem	5145	4805	4773	4945	5278	5341	5533	5902	6427	6611	6418	6387	6409	6373
Djelatnosti socijalne skrbi bez smještaja	5091	4990	5005	5465	6093	6305	6699	7058	7673	7959	7897	7839	7683	7634
Umjetnost, zabava i rekreacija	5168	5364	5535	5798	6223	6422	6832	7432	8050	8281	7859	8012	8025	8085
Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti	4957	5238	5663	6113	6730	6924	7671	8448	9274	9384	9287	9288	9273	9187
Knjižnice, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti	5084	5258	5440	5687	6082	6274	6779	7426	8202	8341	8141	8154	8094	8007
Djelatnosti kockanja i klađenja	5038	5128	5380	5849	6022	6410	6329	6443	6507	6586	6164	6432	6472	6608
Sportske djelatnosti te zabavne i rekreacijske djelatnosti	5743	5836	5634	5629	6048	6150	6501	7360	8159	8651	8050	8317	8460	8805
Ostale uslužne djelatnosti	4998	5186	5511	5828	6361	6622	7135	7511	7659	7895	7713	7854	7985	8256
Djelatnosti članskih organizacija	6146	6640	6816	7172	7651	7742	8290	8785	9206	9401	9325	9400	9505	9590
Popravlak računala i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	6261	6198	6996	6578	7077	7451	7958	8530	7110	7579	7393	7629	7780	7935
Ostale osobne uslužne djelatnosti	3428	3576	3846	3997	4247	4553	4932	5077	5521	5731	5407	5499	5579	5886

Izvor: DZS

Tablica 6. Broj zaposlenih po sektorima

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII	I-XII
Ukupno	1053260	1056141	1060108	1087710	1103092	1113208	1160320	1212221	1252089	1211085	1168179	1159657	1153497	1132246
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	30178	29521	28508	28833	26714	25959	25552	25912	26481	25766	24710	24891	25391	23163
Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo	18954	18550	17845	17053	15512	14834	14735	15128	15449	15112	14460	14421	14880	13001
Šumarstvo i sječa drva	10087	9757	9258	10198	9759	9600	9289	9107	9223	8659	8224	8495	8478	8172
Ribarstvo	1137	1214	1406	1581	1442	1526	1527	1677	1809	1995	2026	1975	2033	1990
Rudarstvo i vađenje	8168	7696	6949	7863	8054	8225	8489	8474	8828	8482	7256	6259	5576	5356
Vađenje sirove nafte i prirodnog plina	2364	2510	2450	2474	2259	2295	2139	2041	2002	2683	1973	1541	1366	1320
Ostalo rudarstvo i vađenje	3118	2522	2392	2599	2758	3038	3215	3392	3839	2883	2424	2117	2003	1976
Pomoćne uslužne djelatnosti u rudarstvu	2687	2665	2108	2790	3038	2893	3135	3041	2987	2916	2859	2601	2207	2060
Prerađivačka industrija	249482	244996	240084	240361	238330	234804	239423	247769	248853	232751	219976	214302	207298	201950
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	36553	36532	36812	38295	37525	36479	37310	38000	38112	38050	37314	36598	35784	35838
Proizvodnja pića	7106	7386	7104	6850	6870	6582	6743	6877	6772	6897	6130	5642	5426	4919
Proizvodnja duhanskih proizvoda	1316	1317	1141	1127	1329	1203	983	877	809	718	711	683	694	706
Proizvodnja tekstila	9105	7765	7244	6583	5944	5494	5342	5451	5123	4596	4179	4350	4070	3719
Proizvodnja odjeće	31396	30733	28664	27993	27523	25989	24473	23093	22027	19516	17460	17004	15551	14244
Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	10180	10070	9077	8294	7435	7076	7326	8138	8604	8114	8722	9133	8825	8752
Prerada drva i proizvoda od drva i pluta	13076	12670	11780	11721	11927	11650	12014	12842	12819	11501	11050	10839	11072	11072
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	5565	5531	5305	5423	4949	4688	4639	4481	4308	4124	3645	3693	3470	3255
Tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa	5897	5703	5706	5739	5908	5696	5888	6392	6577	7026	6660	6089	6324	6162
Proizvodnja koksa i naftnih proizvoda	4459	4513	4263	4161	3974	3987	3808	3658	3599	2766	3523	3203	3039	2825
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	10601	9698	8834	8519	8030	7870	8046	8043	8022	7745	7365	7198	6933	6403
Proizvodnja farmaceutskih proizvoda	5220	4921	4986	4799	4006	3706	3900	4149	4897	4225	3843	3664	3918	3939
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	7136	7222	6922	6978	6989	6988	7205	7666	8184	8546	7796	7621	7119	7140
Proizvodnja ostalih mineralnih proizvoda	14185	13804	13942	14527	14768	14684	14772	15151	14660	13337	11282	10151	9733	9507

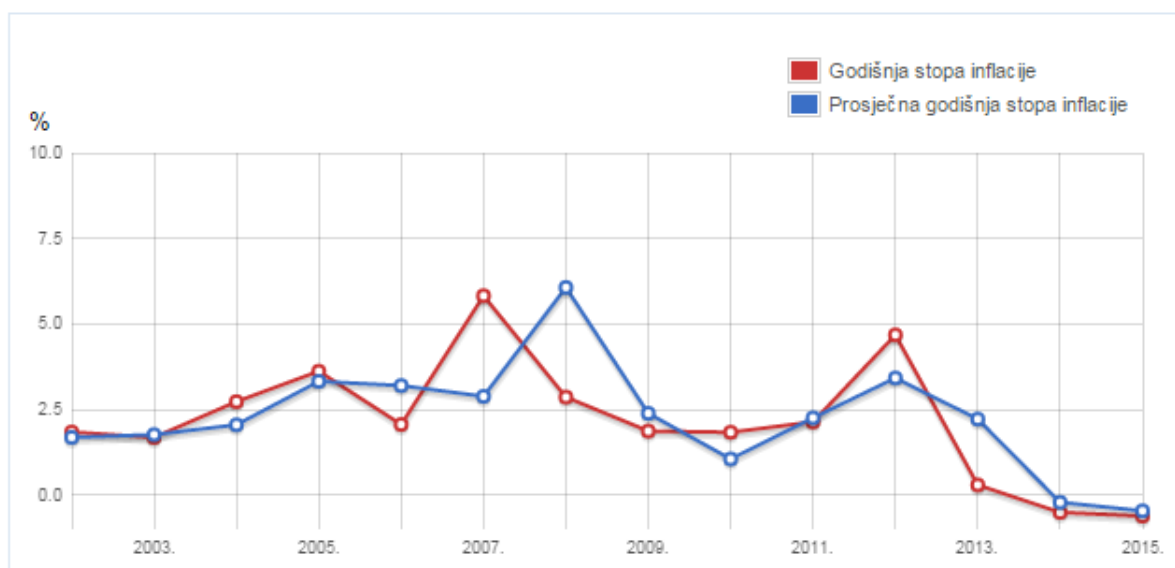
Proizvodnja metala	8294	7725	8253	7576	7197	7142	7059	6892	6858	6448	5676	5137	3885	4149
Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda	16181	17090	17870	19848	20209	20498	22990	25899	27293	25038	23996	23236	22877	23961
Proizvodnja računala	6929	5412	5435	5610	6192	6682	7164	8086	7439	6320	5017	4649	4432	4464
Proizvodnja električne opreme	6877	6581	6272	6247	7219	6948	6888	6738	6254	9261	8390	8410	8373	8234
Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	11466	10661	10148	10579	10817	11116	11751	12561	12647	12249	10606	10805	11232	10619
Proizvodnja motornih vozila, prikolica	3315	3817	3561	3676	3452	3448	3528	3977	3926	1915	2138	2103	2115	2077
Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	10048	11305	12554	12491	12086	12276	12505	12476	12464	14239	12269	12119	11245	10282
Proizvodnja namještaja	11164	10873	10757	10046	10127	10300	10638	11386	11603	9637	9676	9357	8887	8447
Ostala prerađivačka industrija	1569	1551	1730	1760	1740	1608	1601	1695	1718	1932	1880	2042	1968	2010
Popravak i instaliranje strojeva i opreme	11845	12115	11724	11523	12116	12696	12850	13243	14138	8551	10651	10576	10326	9226
Opskrba električnom energijom i plinom	18206	18219	17478	17413	17522	17465	17274	16905	16855	16858	16614	16635	16537	15174
Opskrba električnom energijom i plinom	18206	18219	17478	17413	17522	17465	17274	16905	16855	16858	16614	16635	16537	15174
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda	16542	16851	17269	17525	18345	18952	20024	20691	21714	21356	22053	22213	22529	21673
Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom	9229	9453	9651	9414	9597	9830	9985	10061	9994	9070	9335	9455	9474	8989
Uklanjanje otpadnih voda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	250	371	368
Skupljanje otpada, obrade i zbrinjavanja	7078	7160	7374	7852	8490	8832	9610	10177	11002	10835	10971	10703	10955	10684
Djelatnosti sanacije okoliša	235	239	244	259	257	290	429	453	570	1451	1747	1805	1729	1632
Građevinarstvo	65465	65991	72077	78607	82391	85732	94432	100761	108260	104978	91052	84194	78579	73832
Gradnja zgrada	24943	25034	26745	28489	30649	34326	38208	41154	45810	44313	37333	33661	30806	27755
Gradnja građevina niskogradnje	22102	23209	26046	29646	29043	27345	29136	30424	31719	32184	28463	26760	24857	24214
Specijalizirane građevinske djelatnosti	18419	17748	19286	20473	22699	24061	27089	29182	30731	28481	25256	23773	22916	21863
Trgovina na veliko i na malo	152503	158051	164155	175369	184979	188675	200074	214459	222153	203494	189241	187645	185277	178084
Trgovina na veliko i na malo motornim voz.	9887	10431	10841	12171	13293	13459	14240	15412	15910	15372	13994	13557	13666	13056
Trgovina na veliko	75262	79516	83039	90389	91327	91820	94506	98669	102518	85163	78389	76904	75311	70937
Trgovina na malo	67353	68104	70275	72808	80360	83395	91329	100378	103725	102959	96858	97184	96300	94091
Prijevoz i skladištenje	67018	66258	64985	65459	65656	65868	67415	67844	68490	65517	62610	62347	62575	60581
Kopneni prijevoz i cjevovodni transport	26320	26079	25219	25784	24795	24976	26420	26359	26701	26353	25335	25185	25536	26656
Vodeni prijevoz	2835	2881	2672	2548	2604	2595	2698	2755	2851	3045	2991	2955	2956	2785

Zračni prijevoz	686	1095	1082	1093	1104	1185	1354	1293	1337	1346	1322	1320	1154	1069
Skladištenje i prateće djelatnosti u prijevozu	24871	23908	24205	24088	24977	24593	24246	24769	24949	22802	21636	21295	20885	18405
Poštanske i kurirske djelatnosti	12306	12296	11807	11946	12176	12519	12698	12668	12652	11971	11327	11592	12044	11666
Djelatnosti pružanja smještaja	41340	40954	39820	39412	40797	40538	45000	47801	50327	46500	46291	47499	49542	50707
Smještaj	29296	29107	27958	27181	27535	27508	29300	30580	31709	30138	29578	30276	31036	30868
Djelatnost pripreme i usluživanja hrane i pića	12044	11846	11863	12230	13262	13030	15700	17221	18618	16362	16713	17223	18506	19839
Informacije i komunikacije	26287	27037	27493	28446	28580	28715	29969	31044	31513	31866	32217	32835	32789	32317
Izdavačke djelatnosti	5657	5763	5668	6301	6641	7194	7428	7934	8060	6843	6097	6106	5930	5603
Proizvodnja audiovizualnih sadržaja	895	911	924	977	1062	1118	1214	1131	1158	1183	1223	1272	1157	1013
Emitiranje programa	4533	4443	4587	4663	5080	5326	5412	5779	6054	5956	5639	5513	5620	5576
Telekomunikacije	11518	12087	12012	11509	10160	9054	9260	8723	8288	9175	9519	9394	8951	8441
Računalno programiranje	2546	2733	3151	3683	4268	4622	5469	6253	6616	7249	7949	8626	9213	9645
Informacijske uslužne djelatnosti	1139	1102	1150	1313	1369	1401	1186	1224	1337	1460	1790	1924	1918	2039
Financijske djelatnosti i osiguranja	29213	28637	29099	29862	30180	31369	33300	34931	36686	37771	36535	36681	37187	36894
Financijske uslužne djelatnosti	23852	22797	23045	23504	23557	24240	25259	26157	27233	23318	23361	23539	23818	23204
Osiguranje, reosiguranje i mirovinski fondovi	4068	4557	4697	4881	5172	5465	6199	6820	7690	8180	8161	8170	8260	8531
Pomoćne djelatnosti kod financijskih usluga	1294	1284	1356	1477	1451	1664	1842	1954	1763	6273	5014	4972	5109	5159
Poslovanje nekretninama	2195	2227	2166	2527	2821	2990	3560	4126	4954	5771	6012	5985	5965	7129
Poslovanje nekretninama	2195	2227	2166	2527	2821	2990	3560	4126	4954	5771	6012	5985	5965	7129
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	34646	36210	35280	36876	39792	41665	45820	50437	53665	52860	51991	51452	52327	51772
Pravne i računovodstvene djelatnosti	6702	6954	7436	7383	7876	8399	9346	10552	11252	9972	9969	10108	10141	10295
Savjetovanje u vezi s upravljanjem	2087	2141	2235	2258	2924	2916	3694	4173	4886	5034	4848	5005	5598	5717
Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo	15001	15801	14221	15274	16106	16750	18127	20140	21533	21921	21269	20755	20879	20648
Znanstveno istraživanje i razvoj	5387	5389	5385	5454	6099	6212	6619	6844	6777	6817	5946	5477	5371	5406
Promidžba i istraživanje tržišta	1929	2187	2275	2607	2897	3140	3680	4144	4486	4502	4754	4912	5083	5292
Ostale stručne, znanstvene djelatnosti	1549	1734	1681	1685	1596	1902	2094	2307	2481	2345	2985	2982	3073	2322
Veterinarske djelatnosti	1991	2003	2047	2217	2294	2346	2261	2277	2250	2269	2220	2213	2182	2092
Administrativne i pomoćne djelatnosti	15753	16501	18407	20317	23532	24284	26309	30072	32425	32770	34409	35110	36829	36057

Djelatnosti iznajmljivanja i davanja u zakup	807	810	999	1386	1646	1797	2007	2378	2467	2335	2561	2671	2844	2783
Djelatnosti zapošljavanja	998	1038	1086	1118	1308	1566	1917	2608	3892	3335	3904	4043	4687	4939
Putničke agencije, organizatori putovanja	3749	3793	3770	4276	4668	4329	4480	4972	5210	5219	5067	5223	5395	5221
Zaštitne i istražne djelatnosti	6133	6230	6801	7663	8932	9340	10189	11587	12338	12296	12204	12289	12456	12365
Usluge s upravljanjem i održavanjem zgrada	4026	4580	5681	5794	6887	7100	7487	8291	8263	9027	9935	9982	10508	9644
Uredske administrativne djelatnosti	40	49	70	80	91	152	230	237	255	558	738	902	939	1105
Javna uprava i obrana	122326	121305	118156	116192	107235	105075	105067	104803	106542	105797	106673	106699	106355	106582
Obrazovanje	82442	83647	85078	86593	89029	91520	94169	97013	100394	103275	104981	106804	107882	109294
Obrazovanje	82442	83647	85078	86593	89029	91520	94169	97013	100394	103275	104981	106804	107882	109294
Djelatnosti zaštite i socijalne skrbi	69932	69595	69401	70394	71343	72345	74026	76431	79139	80595	81395	83045	84636	85298
Djelatnosti zdravstvene zaštite	58542	58356	58183	58794	59775	60217	61317	62879	65092	66127	66032	66808	67673	67654
Djelatnosti socijalne skrbi sa smještajem	7408	7319	7597	7980	8345	8722	9193	9872	10179	10338	10799	11077	11166	11512
Djelatnosti socijalne skrbi bez smještaja	3982	3920	3621	3620	3222	3406	3516	3679	3868	4130	4564	5160	5797	6132
Umjetnost, zabava i rekreacija	11196	11949	12833	14096	15763	16536	17317	18327	19663	20765	20315	20578	20896	20902
Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti	2642	2655	2677	2769	2790	2775	2840	2884	2944	3169	3201	3233	3240	3242
Knjižnice, arhivi, muzeji	3886	4085	4232	4339	4490	4636	4647	4927	5093	5224	5352	5555	5604	5673
Djelatnosti kockanja i klađenja	1275	1683	2206	2988	4178	4633	5119	5300	6130	6715	5884	5741	5733	5584
Sportske djelatnosti	3394	3527	3719	4001	4304	4493	4710	5215	5496	5657	5878	6049	6319	6403
Ostale uslužne djelatnosti	10368	10497	10871	11564	12032	12492	13102	14423	15147	13913	13849	14483	15327	15481
Djelatnosti članskih organizacija	4233	4277	4486	4806	5027	5202	5366	5737	6116	6445	6700	7235	7607	7814
Popravak računala i predmeta	2502	2626	2415	2553	3049	3101	3269	3488	3506	2111	1805	1750	1732	1821
Ostale osobne uslužne djelatnosti	3633	3594	3970	4206	3956	4190	4468	5198	5525	5357	5344	5498	5988	5846

Izvor:DZS

Grafikon godišnjih i prosječnih godišnjih stopa inflacije od 2002. do 2015.

Izvor: DZS

Inflacija je prekomjerno povećanje novčane mase u optjecaju, što vodi smanjenju vrijednosti novca i općem rastu cijena; neravnoteža u robno-novčanim odnosima izazvana povećanjem novčane mase u optjecaju i mase odobrenih kredita u usporedbi s veličinom raspoloživog robnog fonda izraženog ukupnim cijenama. Teorija uzroke porastu cijena vidi u povećanoj potražnji koja se najčešće financira kreditima i zajmovima, zatim u promjeni strukture agregatne potražnje, u pritisku troškova koje stvaraju radnički sindikati na tržištu rada, te u povećanju nadnica kao posljedice ostvarenih interesa radnika. Inflacija utječe na realni dohodak i potrošnju.

Inflacija je bitan faktor koji negativno utječe na kreditiranje. Kamatna stopa i inflacija su varijable monetarne politike i država ima utjecaj na njihovo kretanje. Povećanje količine novca dovodi do inflacije i povećanju kamatnih stopa, rastom kamatnih stopa raste i trošak kreditiranja. Snažan rast inflacije zabilježen je od 2006. do 2009. godine kada je narasla iznad 5% (vidljivo iz prethodno grafikona) da bi inflacija od 2013. se vratila na nultu stopu i u negativnu vrijednost.

Nominalna kamatna stopa je zbroj realne kamatne stope i inflacije ($i=r+\pi$). To znači da ako postoji inflacija, novac gubit svoju vrijednost kroz vrijeme. Zaštita od toga gubitka vrijednosti jeste ulaganje koje će nam dati veći povrat od inflacije, odnosno imati realnu kamatnu stopu od najmanje 0. Promijene u nominalnoj kamatnoj stopi su obično reakcije na promijene u inflaciji. Monetarna politika obično želi kontrolirati inflaciju. Centralna banka da bi

kontrolirala inflaciju mijenja količinu novca u ekonomiji. S promjenom količine novca u ekonomiji banke reagiraju sa promjenom kamatne stope. Reakcije monetarne politike na inflaciju je također značajna i za banke. S obzirom da centralna banka kontrolira količinu novca u ekonomiji, promjena količine novca u ekonomiji, automatski mijenja i cijenu novca, odnosno kamatnu stopu.¹⁴

Godišnja stopa inflacije potrošačkih cijena negativna je treću godinu zaredom, što je u znatnoj mjeri posljedica prelijevanja nižih cijena sirovina na svjetskom tržištu (sirove nafte, prehrambenih sirovina) na domaće cijene. Tijekom prvih pet mjeseci 2016. ubrzao se godišnji pad potrošačkih cijena s -0,6% u prosincu 2015. na -1,8% u svibnju, što je pretežno bio rezultat smanjenja godišnje stope promjene cijena energije, a potom i industrijskih proizvoda, prerađenih prehrambenih proizvoda te usluga. Temeljna inflacija je ponovo ušla u negativni teritorij, smanjivši se s 0% u prosincu 2015. na -0,8% u svibnju, uglavnom zbog smanjenja godišnjih stopa promjene cijena komunikacijskih usluga, odjeće, duhana te mlijeka i mesa.

Kretanje proizvođačkih cijena industrije na domaćem tržištu (isključujući energiju) upućuje na nastavak deflatornih pritisaka iz ovog izvora, pri čemu se negativna godišnja stopa promjene tih cijena ubrzala s 0,5% u prosincu 2015. na 1,6% u svibnju 2016.¹⁵

U 2016. prosječna godišnja inflacija potrošačkih cijena mogla bi se smanjiti na -0,9% (s -0,5% u 2015.), pri čemu bi negativan doprinos inflaciji uz energiju trebala dati i prehrana. Godišnji pad cijena energije rezultat je smanjenja cijena prirodnog plina i naftnih derivata. Od lipnja do kraja godine predviđa se blago povećanje cijena sirove nafte, što bi uz pozitivan učinak baznog razdoblja (zbog sniženja cijena naftnih derivata tijekom istog razdoblja prošle godine) trebalo rezultirati postupnim povećavanjem ukupne inflacije u drugoj polovini 2016. i njezinim ulaskom u pozitivan teritorij potkraj godine.

Prognozirano je da bi prosječna godišnja stopa promjene cijena prehrane u 2016. mogla biti blago negativna, zbog prelijevanja nižih cijena prehrambenih sirovina i nafte na svjetskom tržištu na domaće cijene te zbog viškova na europskom tržištu poljoprivrednih proizvoda. Ocjenjuje se da će se prosječna godišnja stopa rasta indeksa potrošačkih cijena bez prehrane i energije u 2016. usporiti, ali bi trebala ostati blago pozitivna, što će samo malim dijelom

¹⁴ http://www.neven-vidakovic.com/pdf/mojabanka/kamatna_stopa.pdf

¹⁵ Ibid, str 17.

ublažiti negativan doprinos energije i prehrane domaćoj inflaciji. egativan doprinos energije i prehrane domaćoj inflaciji.

Prosječna godišnja inflacija potrošačkih cijena u 2017. mogla bi porasti na 1,2%, ponajviše zbog povećanja godišnje stope promjene cijena energije. Ono bi trebalo biti rezultat pozitivnoga baznog učinka povezanog sa znatnim pojeftinjenjem naftnih derivata i prirodnog plina početkom 2016. godine, kao i predviđenog rasta prosječne cijene sirove nafte. Osim toga, uvozni inflacijski pritisci mogli bi ojačati i zbog očekivanog ubrzavanja inflacije u europodručju. Očekuje se da će se domaći inflacijski pritisci u 2017. blago povećati potaknuti nastavkom gospodarskog oporavka.¹⁶ U spomenutim uvjetima na domaćem tržištu, te uz pretpostavku pozitivnih indirektnih učinaka povećanja cijena sirove nafte, prognozirano je da bi se prosječna godišnja stopa rasta indeksa potrošačkih cijena bez prehrane i energije u 2017. mogla blago povećati. Osim toga, prognozan je i rast prosječne godišnje stope promjene cijena prehrane. Ocjenjuje se da su rizici da inflacija bude niža odnosno viša od projicirane uravnoteženi. Rizici koji bi mogli izazvati nižu inflaciju jesu slabija domaća potražnja te niže cijene sirove nafte i drugih sirovina na svjetskom tržištu od očekivanih. Padu cijena sirove nafte mogli bi pridonijeti smanjenje globalne potražnje zbog prigušenoga gospodarskog rasta i/ili veći porast proizvodnje od očekivanog, ponajprije u Iranu. S druge strane, postoji nekoliko rizika koji bi mogli utjecati na to da ostvarenje inflacije bude više od prognoziranog, među kojima se ističu mogući rast administrativno reguliranih cijena, nepovoljne vremenske prilike koje bi mogle rezultirati izrazitijim rastom cijena poljoprivrednih proizvoda, snažniji rast cijena sirove nafte (zbog geopolitičkih napetosti i/ili mogućeg dogovora o ograničenju proizvodnje zemalja OPEC-a) te zamjetljivije slabljenje tečaja eura u odnosu na američki dolar.¹⁷

6. EMPIRIJSKA ANALIZA

¹⁶ Ibid, str 18.

¹⁷ Ibid, str 18.

6.1. . Odnos kretanja deviznih stopa i kredita prije krize

U empirijskom dijelu ovog diplomskog rada koristeći kvantitativne metode u ekonomiji vrši se testiranje postavljenih hipoteza.

Podatci su prikupljeni sa internet stranice HNB-a. U ovom radu obađuju se dva razdoblja kreditiranja. U prvom razdoblju podatci su mjesečni, te obuhvaćaju razdoblje od 2004. do 2010. godine.

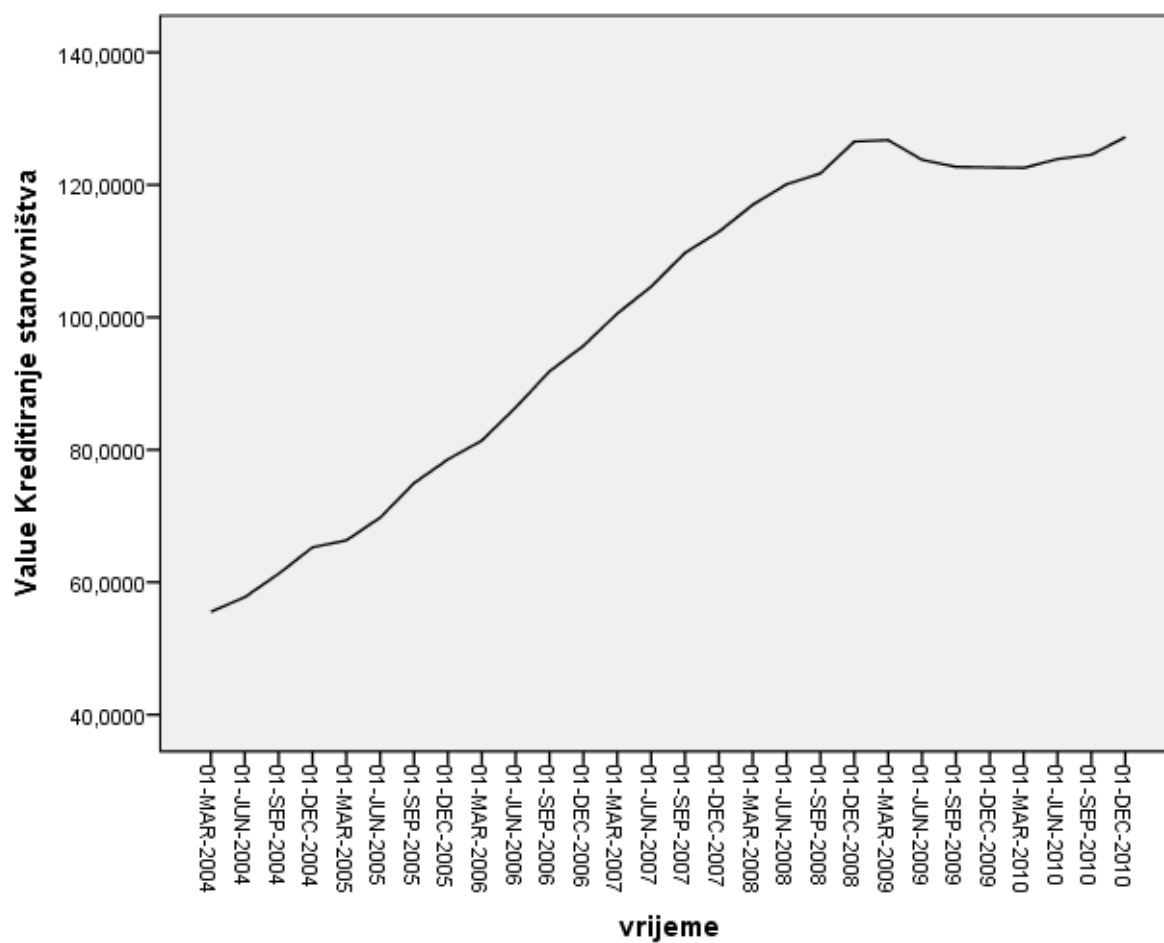
U cilju testiranja postavljenih hipoteza korištene su metode korelacijske analize i regresijska analiza. Korelacijskom analizom testira se postojanje veze u kretanju dvaju varijabli. Dakle, testira se dali porast vrijednosti jedne varijable je praćen porastom, padom ili slučajnim kretanjem druge varijable. Rezultat korelacijske analize je koeficijent na temelju kojeg se donosi zaključak o smjeru, jakosti i statističkoj značajnosti veze.

Regresijskom analizom vrši se testiranje utjecaja jedne ili više varijabli na zavisnu varijablu. Kao rezultat regresijske analize javljaju se parametri uz nezavisne varijable koji su ujedno i pokazatelj utjecaja promatrane nezavisne varijable na zavisnu. Snaga utjecaja se iščitava iz standardiziranih vrijednosti koeficijenata.

Analiza je rađena u statističkom programu SPSS 20.

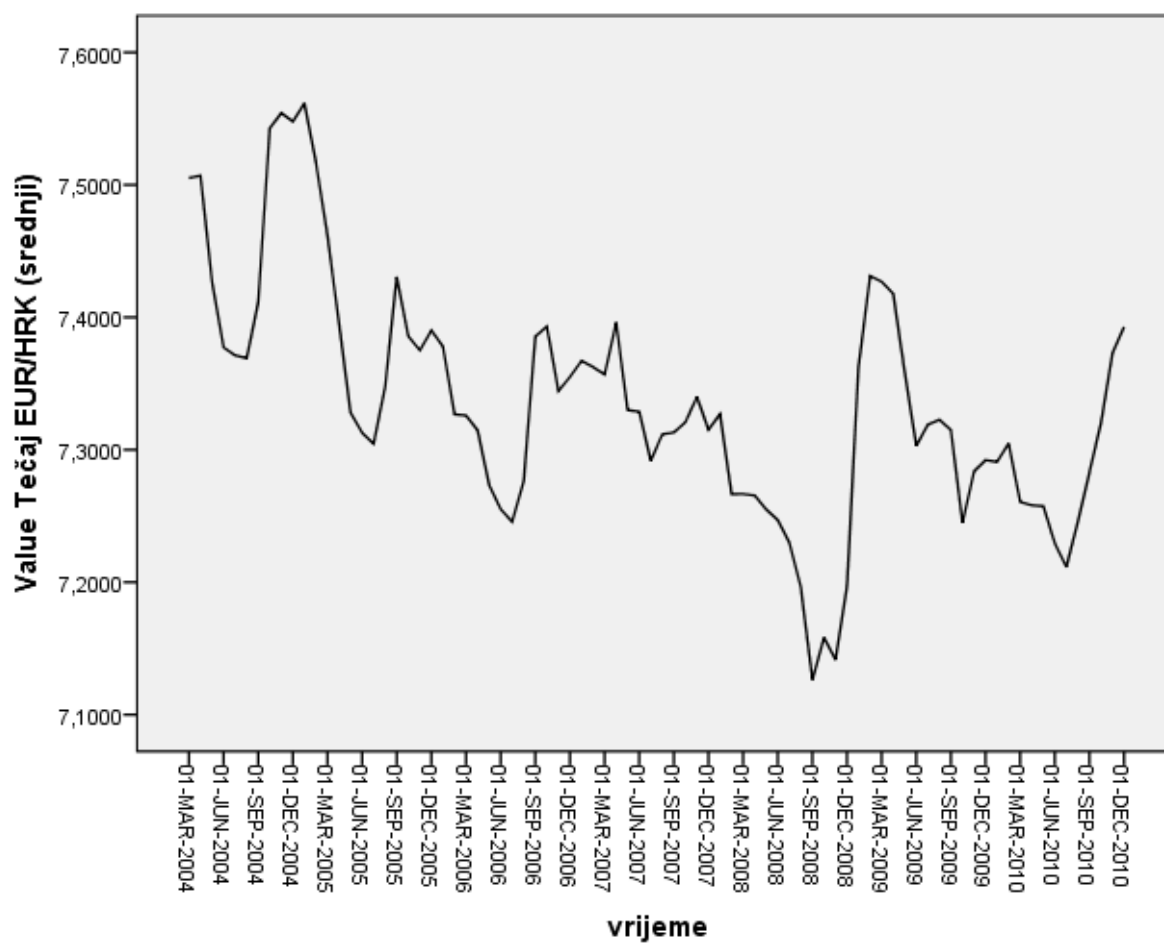
U prvom dijelu rada vrši se prikaz kretanja testnih varijabli.

Graf 3: Kreditiranje stanovništva od 2004-2010

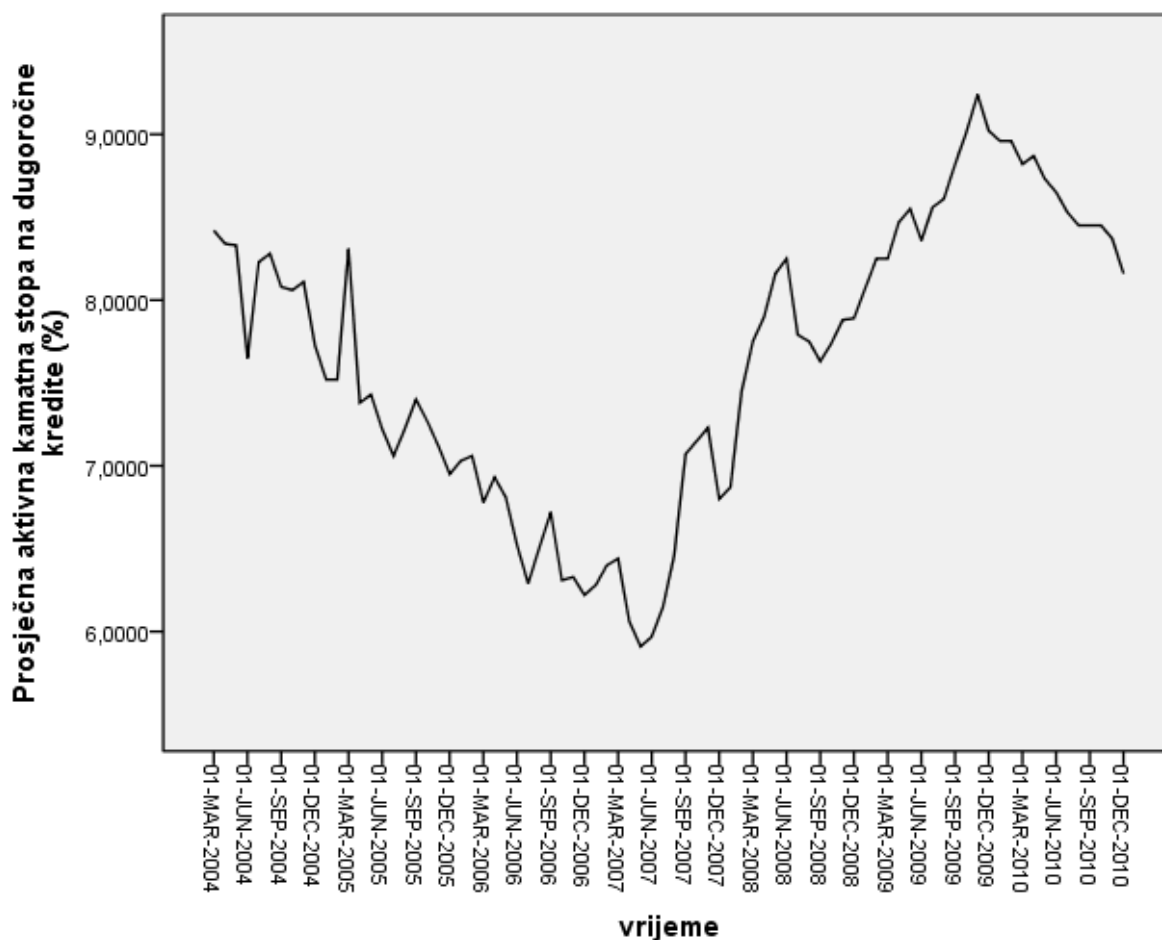
Iz grafičkog prikaza se može uočiti da su krediti stanovništvu u promatranom razdoblju bilježili kontinuiran rast do siječnja 2009. kada je vrhunac, nakon čega dolazi do korekcije.

Graf 4: Kretanje tečaja EUR7HRK od 2004-2010

Iz grafičkog prikaza može se uočiti da je srednji tečaj HNB-a u promatranom razdoblju imao revalvirajući trend koji je prekinut u drugoj polovici 2008 godine kada je kuna neočekivano devalvirala, nakon čega se nastavlja revalvacijski trend koji je ponovno prekinut u 2010. godini.

Graf 5: Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite(%)

U promatranom razdoblju prosječna kamatna stopa na dugoročne kredite je imala trend pada do pred kraj 2007. godine kada je zabilježen prijelom trenda, te kamatne stope bilježe rastući trend. Od kraja 2009. godine kamate su ponovno bilježile pad.

Prosječna vrijednost ukazuje na prosjek varijable u promatranom razdoblju. Medijan vrijednost je položajna vrijednost, te je u polovici razdoblja vrijednost varijable bila jednaka ili manja od medijan vrijednosti, dok je u polovici razdoblja veća ili jednaka medijan vrijednosti. Volatilnost vrijednosti u promatranom razdoblju iskazana je vrijednostima minimuma, maksimuma te standardne devijacije. Minimum je najmanja zabilježena vrijednost varijable u promatranom razdoblju, dok je maksimum najveća vrijednost.

Standardna devijacija je prosječno odstupanje od aritmetičke sredine.

Tablica deskriptivne statistike prikazana je u nastavku.

Tablica7 :Deskriptivna statistika

	N		Mean	Median	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing					
Temeljni indeksi potrošačkih cijena (ukupno)	79	0	88,62	87,75	5,39	79,89	96,75
Prosječne mjesečne neto plaće (u tekućim cijenama, u kunama)	79	0	4827,30	4855,00	425,86	4128,00	5415,00
Kratkoročni krediti stanovništvu bez valutne klauzule (prosječna aktivna kamatna stopa)	79	0	12,68	12,48	0,84	10,80	14,60
Dugoročni krediti stanovništvu s valutnom klauzulom (prosječna aktivna kamatna stopa)	79	0	7,62	7,73	0,89	5,91	9,24
Tečaj EUR/HRK (srednji)	79	0	7,33	7,33	0,09	7,13	7,56
Kreditiranje stanovništva	79	0	98,92	104,63	24,36	55,54	126,76
Housing loans	79	0	38,91	41,10	12,85	17,58	55,77
Mortgage loans	79	0	2,88	2,83	0,24	2,49	3,28
Car loans	79	0	8,50	8,73	0,97	6,19	9,67
Other loans	79	0	48,63	51,41	11,05	29,28	61,46
BDP tekuće cijene	79	0	75466,33	77866,83	9524,09	55738,96	93462,33

U nastavku rada vrši se testiranje postavljenih hipoteza.

H₀: Postoji statistički značajna veza između promjene deviznih tečajeva i kamatne stope na kreditiranje

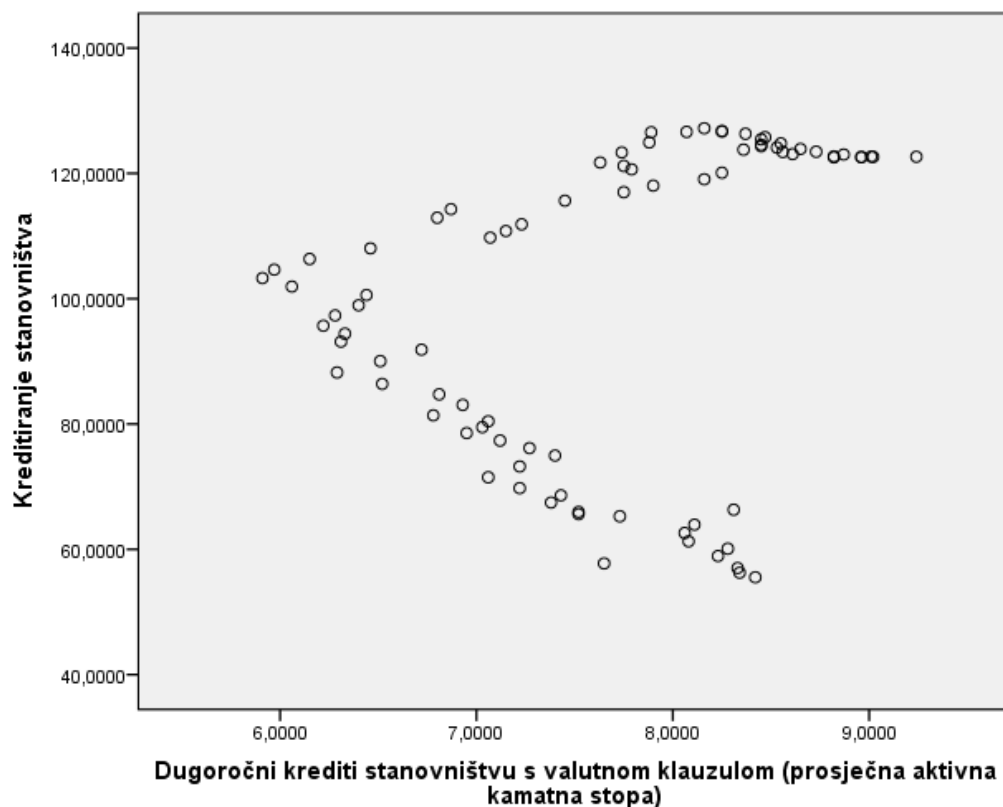
Correlations

		Kreditiranje stanovništva	Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite	Tečaj EUR/HRK (srednji)
Kreditiranje stanovništva	Pearson Correlation	1		
	Sig. (2-tailed)			
	N	82		
Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite	Pearson Correlation	,317**	1	
	Sig. (2-tailed)	,004		
	N	82	130	
Tečaj EUR/HRK (srednji)	Pearson Correlation	-,628**	-,233**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,008	
	N	82	130	145

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

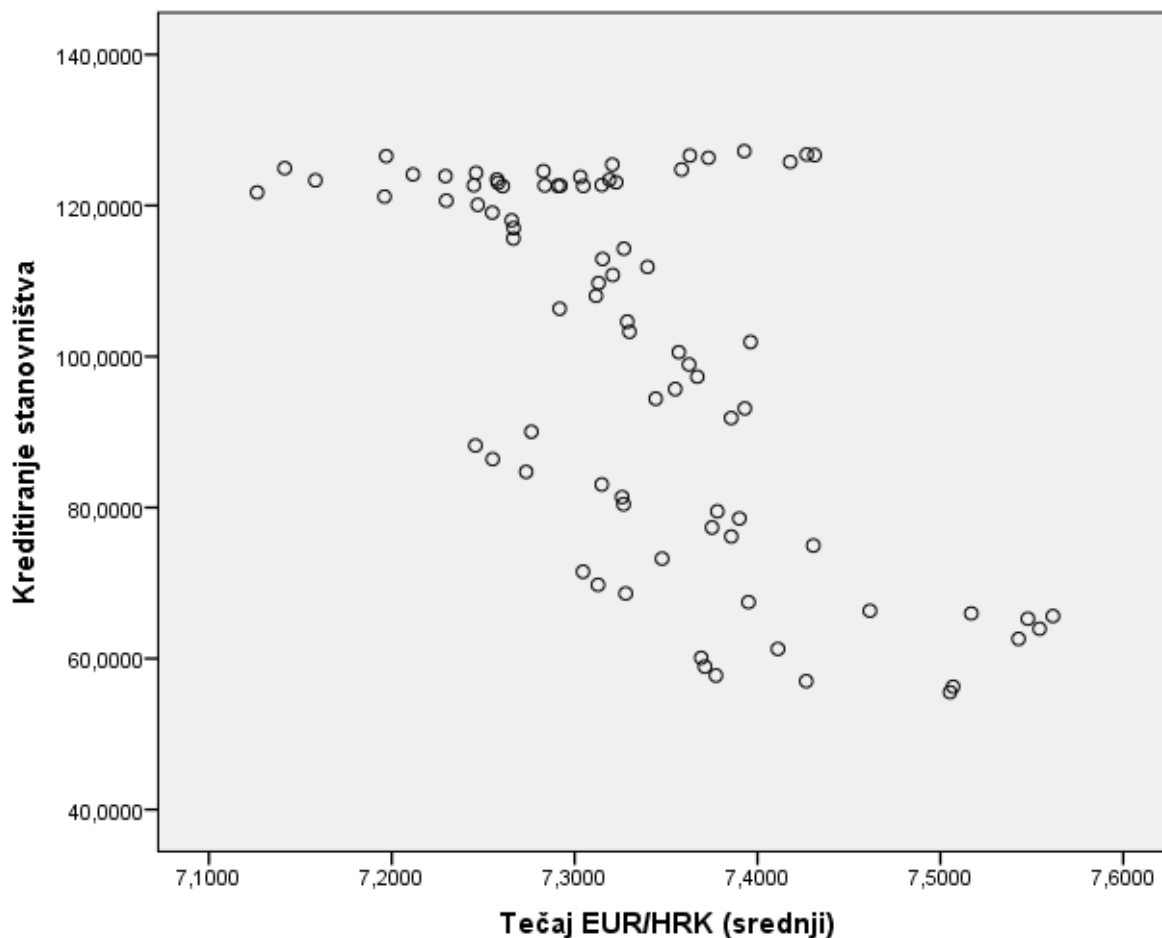
Iz korelacijske matrice se može uočiti da postoji statistički značajna pozitivna veza između kretanja kredita stanovništvu i kamatne stope na dugoročne kredite, dok je veza između kreditiranja stanovništva i tečaja eura/kune negativna, umjerena i statistički značajna. Dakle, devalvacija kune negativno je povezana s kreditiranjem.

Graf 6: Omjer kredita stanovnitvu i dugoročnih kredita s valutnom klauzulom

Ovakav grafički prikaz je posljedice kretanja kamatne stope koje su padale do početka krize, dok je istovremeno rastao obujam kreditiranja (dakle, donji dio slike) da bi u vremenima krize kamatne stope rasle, dok je izloženost stanovništva nastavilo povećavati prema bankama. Dakle, kretanje se događalo od donjeg desnog dijela prikaza ulijevo, da bi dolaskom krize kretanje išlo udesno i gore.

Graf 7: Omjer Kredita stanovništvu i tečaja EUR/HRK

Dakle, iz grafičkog prikaza je vidljivo da rast tečaja između kune i eura praćen je padom kredita stanovništvu. Dakle, u vremenima slabljenja kune prema euru obujam kreditiranja stanovništva se smanjivao i suprotno.

H₁: Postoje i značajniji čimbenici u gospodarskim kretanjima na kreditiranje nego promjene deviznih tečajeva i kamatne stope

Dakle, testira se utjecaj i ostalih faktora na kreditiranje stanovništva:

Temeljni indeksi potrošačkih cijena (ukupno)

BDP tek cijene (ln)

Dugoročni krediti stanovništvu s valutnom klauzulom (prosječna aktivna kamatna stopa)

Tečaj EUR/USD (srednji)

Testiranje se vrši procjenom regresijskog modela putem stepwise metode.

Tablica: Stepwise metoda:

Tablica: regresijska analiza

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Partial	Tolerance	VIF
(Constant)	-285,857	7,032		-40,653	,000					
Temeljni indeksi potrošačkih cijena (ukupno)	4,841	,090	1,071	53,944	,000	,971	,987	,943	,776	1,288
Prosječna aktivna kamatna stopa	-5,811	,545	-,212	-10,657	,000	,295	-,774	-,186	,776	1,288

a. Dependent Variable: Kreditiranje stanovništva

Dakle, od 4 promatrana faktora 2 imaju stat. značajan utjecaj na kreditiranje stanovništva, i to kretanje potrošačkih cijena i kamatna stopa na dugoročne kredite

Iz standardizirane bete se može uočiti da je značajniji utjecaj indeksa potrošačkih cijena (standardizirana vrijednost parametra 1,071).

Na temelju VIF vrijednosti se može donijeti zaključak da nema problema multikolinearnosti u modelu.

Dali je regresijski model dobar u cjelini testira se ANOVA testom.

Tablica: ANOVA

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	47376,906	2	23688,453	1727,609	,000 ^b
Residual	1083,224	79	13,712		
Total	48460,130	81			

a. Dependent Variable: Kreditiranje stanovništva

b. Predictors: (Constant), Temeljni indeksi potrošačkih cijena (ukupno), Dugoročni krediti stanovništvu s valutnom klauzulom (prosječna aktivna kamatna stopa)

Na temelju F vrijednosti 1.727,61 može se donijeti zaključak da je model u cjelini statistički značajan. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti 0,00.

Omjer protumačenih i ukupnih odstupanja mjeri se koeficijentom determinacije (R Square).

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,989 ^a	,978	,977	3,7029308

a. Predictors: (Constant), Temeljni indeksi potrošačkih cijena (ukupno), Dugoročni krediti stanovništvu s valutnom klauzulom (prosječna aktivna kamatna stopa)

Koeficijent determinacije je jednak 97,8% što znači da je 97,80% sume kvadrata odstupanja protumačeno regresijskim modelom. Dakle, model je reprezentativan.

Na temelju gore navedenog hipoteza H1 kojom se pretpostavlja da postoje i značajniji čimbenici u gospodarskim kretanjima na kreditiranje nego promjene deviznih tečajeva i kamatne stope se može prihvatiti kao istinita.

6.2. Odnos kretanja deviznih stopa i kredita u vrijeme krize

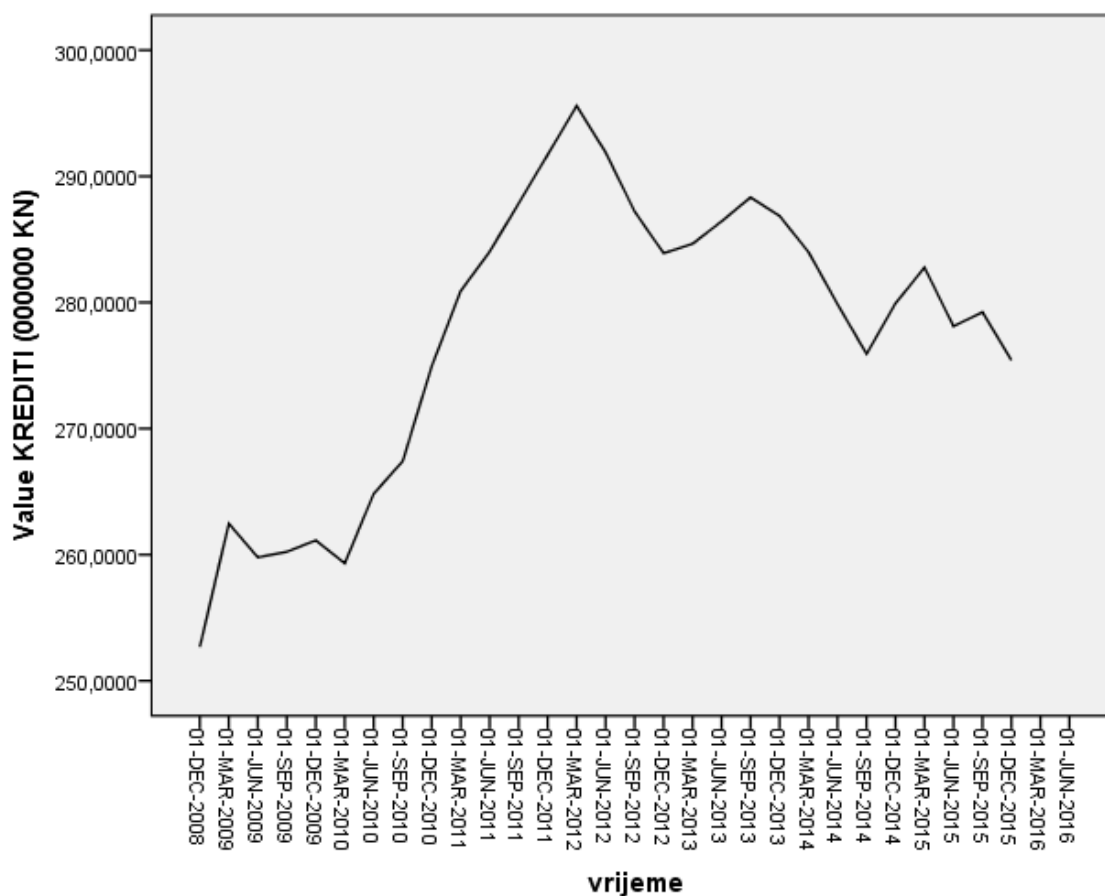
Podatci su prikupljeni sa internet stranice HNB-a.

Podatci su mjesečni, te obuhvaćaju razdoblje od 2008. do 2015. godine.

U cilju testiranja postavljenih hipoteza korištene su metode korelacijske analize i regresijska analiza. Korelacijskom analizom testira se postojanje veze u kretanju dvaju varijabli. Dakle, testira se dali porast vrijednosti jedne varijable je praćen porastom, padom ili slučajnim kretanjem druge varijable. Rezultat korelacijske analize je koeficijent na temelju kojeg se donosi zaključak o smjeru, jakosti i statističkoj značajnosti veze.

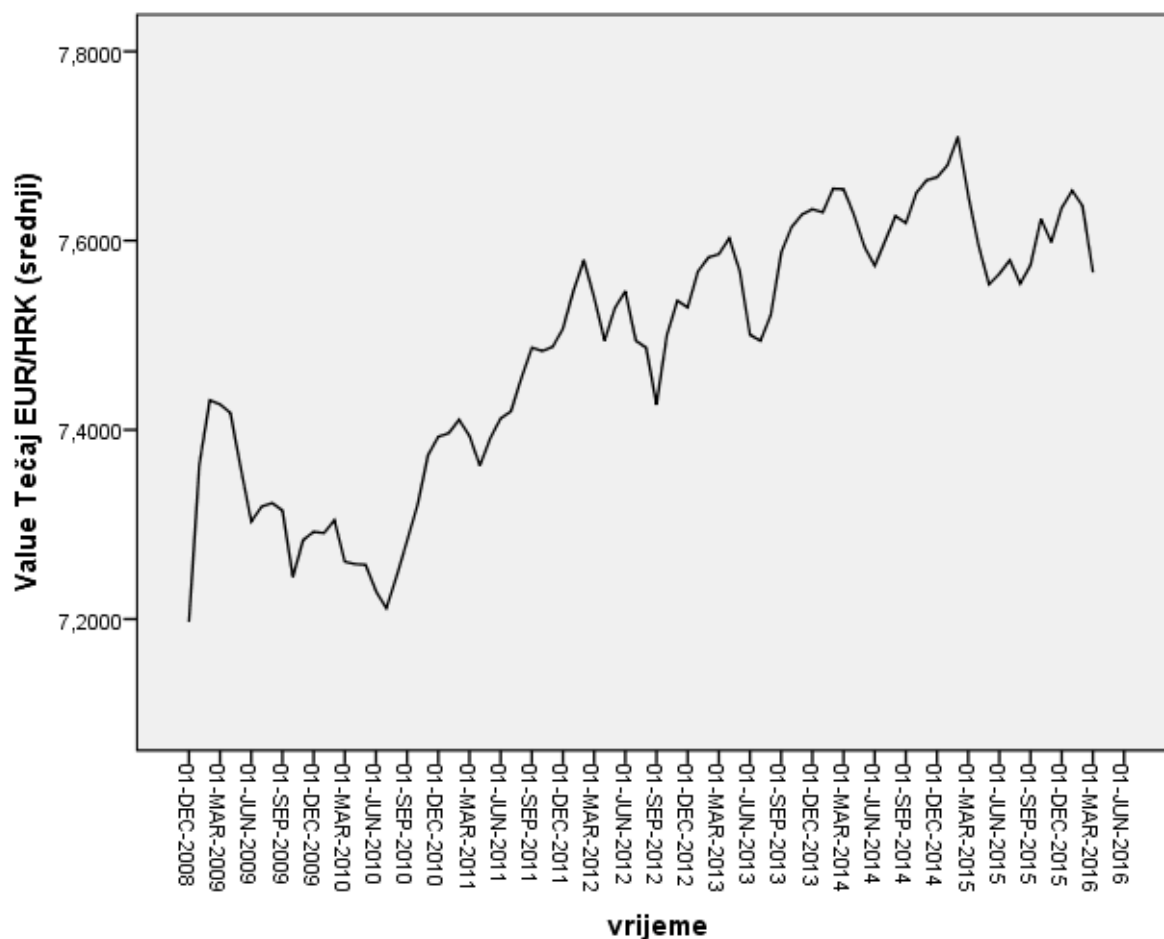
Regresijskom analizom vrši se testiranje utjecaja jedne ili više varijabli na zavisnu varijablu. Kao rezultat regresijske analize javljaju se parametri uz nezavisne varijable koji su ujedno i pokazatelj utjecaja promatrane nezavisne varijable na zavisnu. Snaga utjecaja se iščitava iz standardiziranih vrijednosti koeficijenata.

U prvom dijelu rada vrši se prikaz kretanja testnih varijabli.

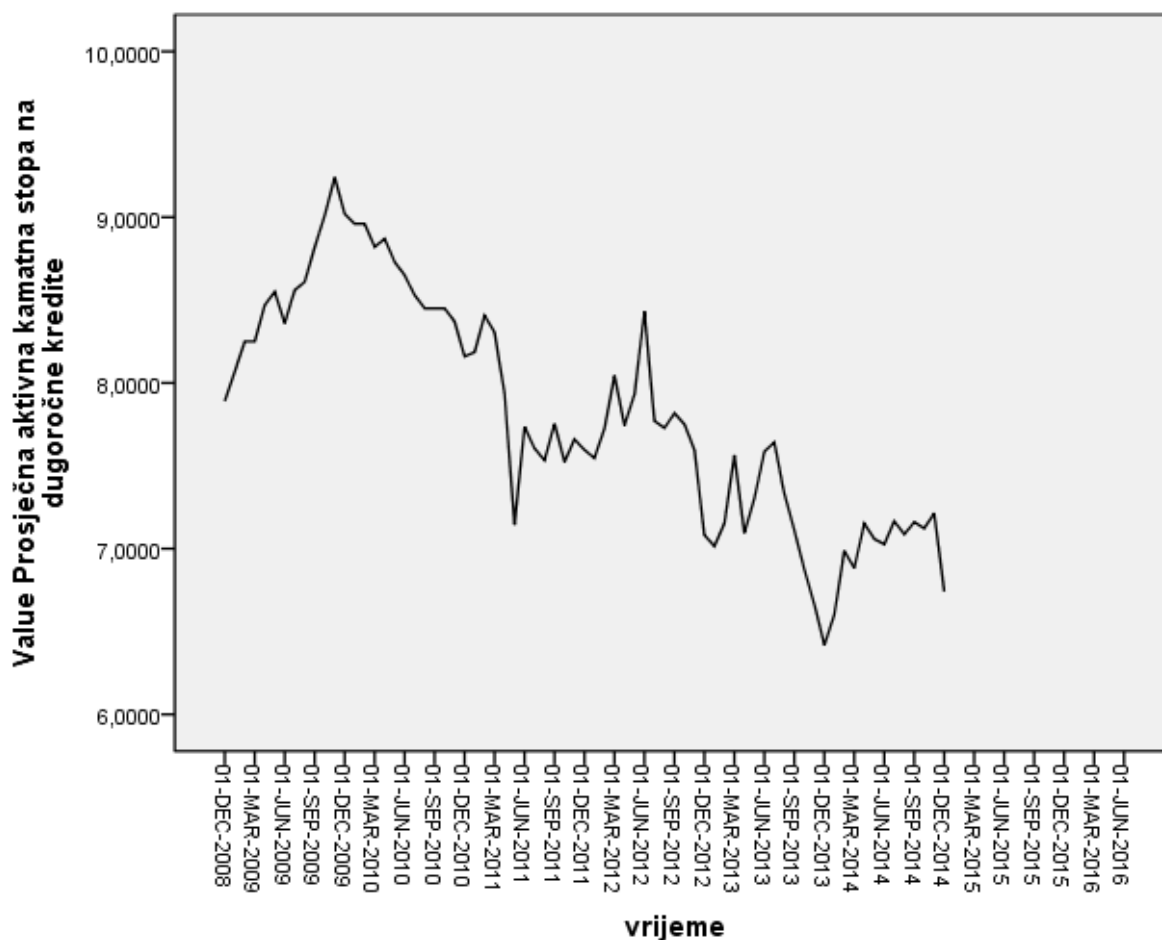
Iz grafičkog prikaza se može uočiti da je razina kreditne zaduženosti bilježila rast u kriznom razdoblju, da bi krajem 2011 godine bilježila vrhunac i preokret u trendu. Rast kreditiranja u vremenima krize posljedica je ubrzanog rasta kreditne izloženosti državnih jedinica i poduzeća, dok je segment stanovništva bilježio pad kreditne izloženosti prema bankama.

Graf 8: Kretanje tečaja od 2008 do 2016

Iz grafičkog prikaza može se uočiti da je srednji tečaj HNB-a u promatranom razdoblju imao devalvirajući trend koji je počeo početkom 2010 godine kada je kuna preokrenula revalvacijski trend., nakon čega se nastavlja devalvacijski trend do konca 2014. godine. Revalvacijski pritisak je nastao zbog inozemnog zaduživanja države..

Graf 9: Prosječne aktivne kamatne stope od 2008 do 2010

U promatranom razdoblju prosječna kamatna stopa na dugoročne kredite je imala trend pada do pred kraj 2009. godine

Prosječna vrijednost ukazuje na prosjek varijable u promatranom razdoblju. Medijan vrijednost je položajna vrijednost, te je u polovici razdoblja vrijednost varijable bila jednaka ili manja od medijan vrijednosti, dok je u polovici razdoblja veća ili jednaka medijan vrijednosti. Mod je najčešća vrijednost, odnosno vrijednost koja se najveći broj puta ponavlja u promatranom vremenskom nizu. Volatilnost vrijednosti u promatranom razdoblju iskazana je vrijednostima minimuma, maksimuma te standardne devijacije. Minimum je najmanja

zabilježena vrijednost varijable u promatranom razdoblju, dok je maksimum najveća vrijednost.

Standardna devijacija je prosječno odstupanje od aritmetičke sredine.

Tablica deskriptivne statistike prikazana je u nastavku.

Tablica :Deskriptivna statistika

Statistics					
	Temeljni indeksi potrošačkih cijena (ukupno)	Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite	Tečaj EUR/HRK (srednji)	BDP	KREDITI (000000 KN)
Valid N	91	73	88	85	85
Missing	0	18	3	6	6
Mean	97,914341	7,822101	7,485628	3270,907604	277,815319
Median	98,716276	7,743134	7,514266	3243,565982	280,878926
Std. Deviation	2,2242226	,6950953	,1366407	174,6061340	11,1896885
Minimum	93,9840	6,4182	7,1970	2980,3768	252,6822
Maximum	101,0360	9,2400	7,7095	3661,8733	295,5936

U nastavku rada vrši se testiranje postavljenih hipoteza.

H₀: Postoji statistički značajna veza između promjene deviznih tečajeva i kamatne stope na kreditiranje

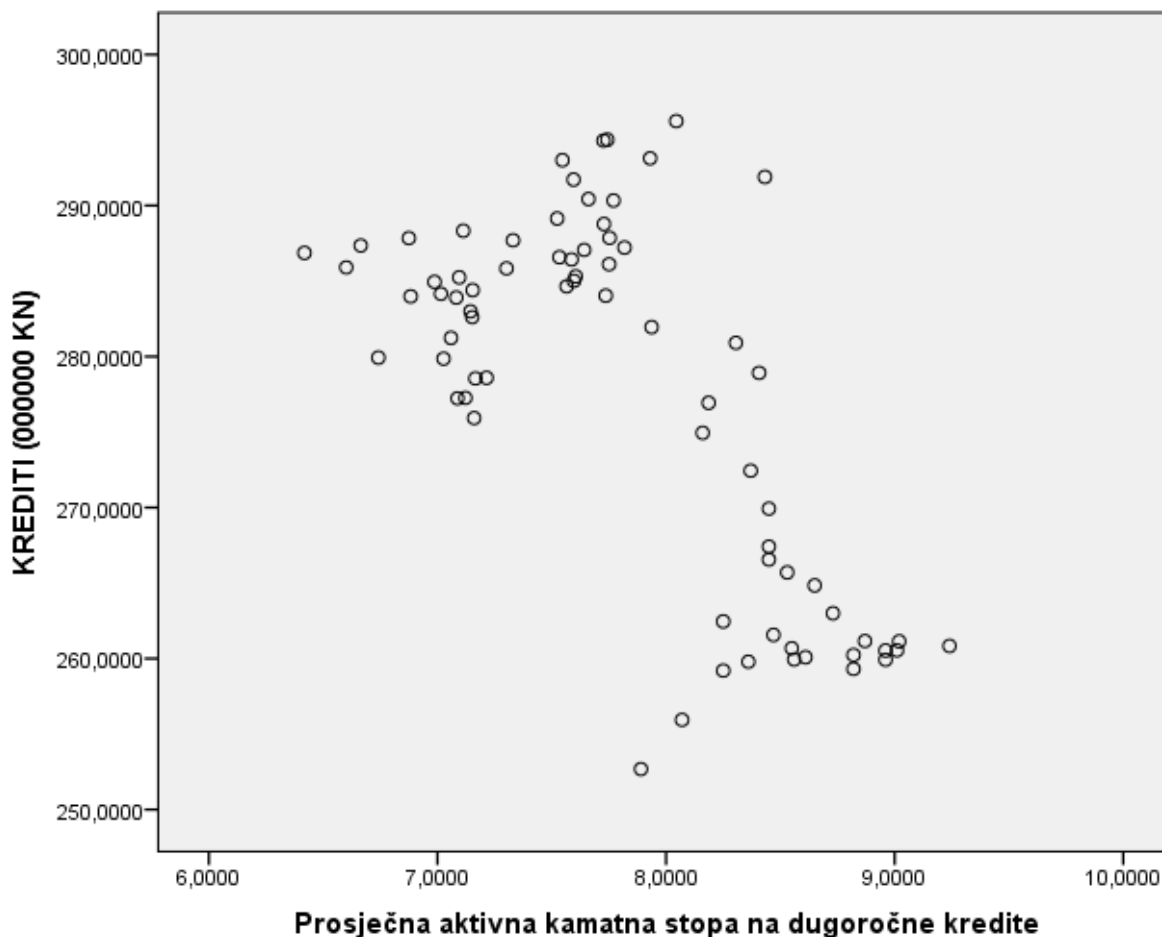
Correlations				
		KREDITI (000000 KN)	Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite	Tečaj EUR/HRK (srednji)
KREDITI (000000 KN)	Pearson Correlation	1		
	Sig. (1-tailed)			
	N	85		
Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite	Pearson Correlation	-,683**		
	Sig. (1-tailed)	,000		
	N	73		

	Pearson Correlation	,696**	-,873**	
Tečaj EUR/HRK (srednji)	Sig. (1-tailed)	,000	,000	
	N	85	73	88

** . Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

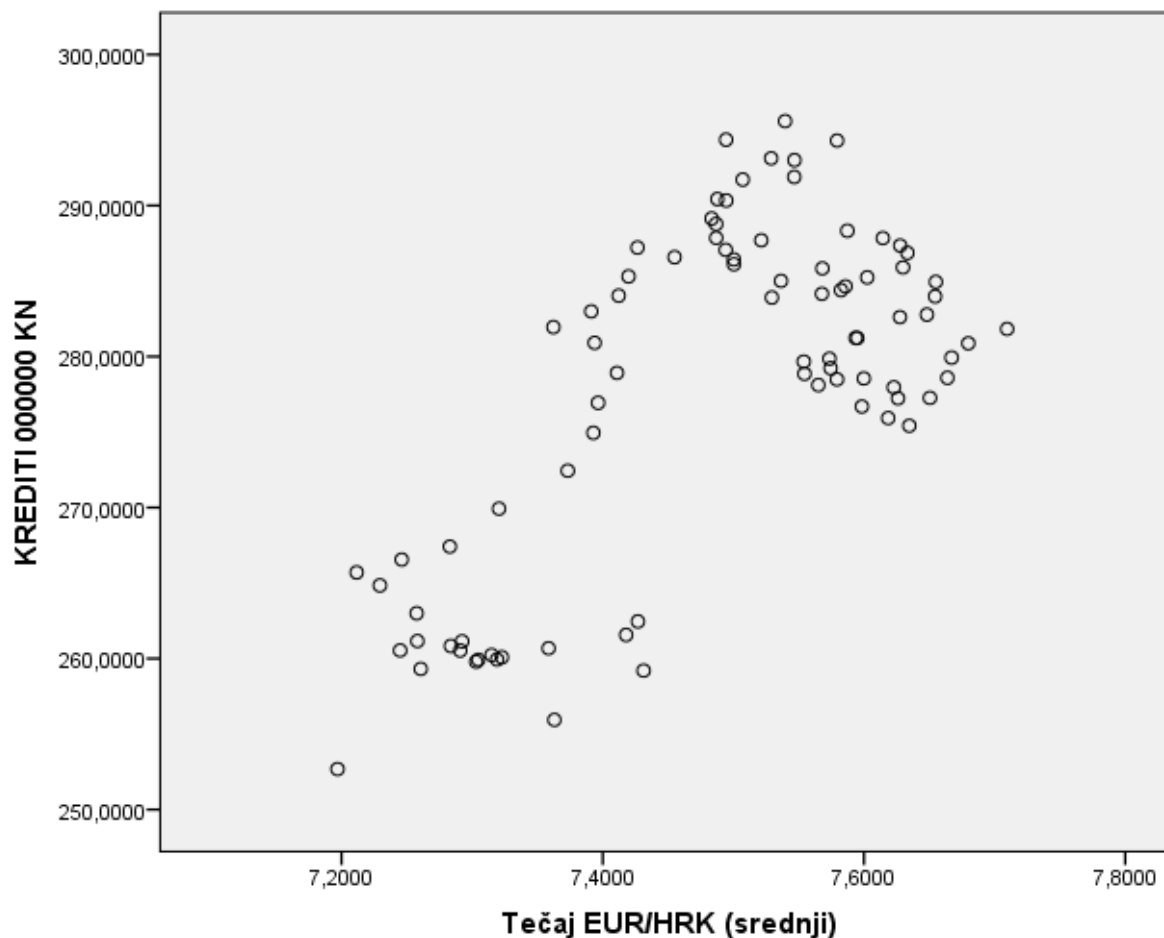
Iz korelacijske matrice se može uočiti da postoji statistički značajna negativna i umjerena veza između iznosa kredita i kamatne stope na dugoročne kredite, dok je veza između kreditiranja i tečaja eura/kune pozitivna, umjerena i statistički značajna. Dakle, devalvacija kune negativno je pozitivno povezana s kreditiranjem.

Graf 10: Omjer kredita i prosječne aktivne kamatne stope na dugoročne kredite

Iz grafičkog prikaza se može uočiti da je rast kamatne stope praćen padom kreditiranja

Graf 11: Omjer kredita i tečaja

Dakle, iz grafičkog prikaza je vidljivo da rast tečaja između kune i eura praćen je rastom iznosa kredita stanovništvu. Dakle, u vremenima slabljenja kune prema euru obujam kreditiranja stanovništva je bilježio rast i suprotno.

H₁: Postoje i značajniji čimbenici u gospodarskim kretanjima na kreditiranje nego promjene deviznih tečajeva i kamatne stope

Dakle, testira se utjecaj i ostalih faktora na iznos kredita:

Temeljni indeksi potrošačkih cijena (ukupno)

BDP tek cijene

Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite
Tečaj EUR/USD (srednji)

Testiranje se vrši procjenom regresijskog modela putem stepwise metode.

Tablica: Stepwise metoda:

Tablica: regresijska analiza

Coefficients ^a							
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
(Constant)	177,267	118,314		1,498	,139		
BDP	-,035	,010	-,494	3,647	,001	,297	3,364
Tečaj EUR/HRK (srednji)	29,022	12,108	,325	2,397	,019	,297	3,364

a. Dependent Variable: KREDITI (000000 KN)

Dakle, od 4 promatrana faktora statistički značajan utjecaj na kretanje kredita ima kretanje BDP-a i kretanje deviznog tečaja između eura i kune.

Iz standardizirane bete se može uočiti da je značajniji utjecaj deviznog tečaja između eura i kune (standardizirana vrijednost parametra 0,325).

Na temelju VIF vrijednosti se može donijeti zaključak da nema problema multikolinearnosti u modelu.

Dali je regresijski model dobar u cjelini testira se ANOVA testom.

Tablica: ANOVA

ANOVA ^a					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	6126,239	1	6126,239	100,886	,000 ^b
Residual	4311,410	71	60,724		
Total	10437,650	72			

a. Dependent Variable: (KREDITI 000000 KN)

b. Predictors: (Constant), Tečaj EUR/HRK (srednji), Temeljni indeksi potrošačkih cijena (ukupno), Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite

Na temelju F vrijednosti 100,886 može se donijeti zaključak da je model u cjelini statistički značajan. Zaključak je donesen pri empirijskoj razini signifikantnosti 0,00.

Omjer protumačenih i ukupnih odstupanja mjeri se koeficijentom determinacije (R Square).

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,766 ^a	,587	0,581	7,7925664

a. Predictors: (Constant), Tečaj EUR/HRK (srednji), Temeljni indeksi potrošačkih cijena (ukupno), Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite

Koeficijent determinacije je jednak 58,7% što znači da je 58,7% sume kvadrata odstupanja protumačeno regresijskim modelom. Dakle, postoje i drugi značajniji faktori koji utječu na kretanje kreditiranja koji nisu obuhvaćeni modelom.

Na temelju gore navedenog hipoteza H1 kojom se pretpostavlja da postoje i značajniji čimbenici u gospodarskim kretanjima na kreditiranje nego promjene deviznih tečajeva i kamatne stope se odbacuje kao neistinita.

7. ZAKLJUČAK

Uz kamatne stope i tečaj postoje i drugi gospodarski faktori koji mogu utjecati na kreditiranje kao inflacija, BDP, kretanje plaća, indeks potrošačkih cijena. U empirijskom dijelu rada podjeljeno je razdoblje od 2004. do 2015. u dvije faze kako bi lakše se promatralo kretanje varijabli i postoje li drugačiji zaključci i rezultati uspoređujući ih. U prvom dijelu empirijskog istraživanja uzet je period od 2004 do 2010 godine kao vrijeme prije gospodarske krize i razdoblje početka krize. Dok je u drugom dijelu empirijskog istraživanja uzeto razdoblje striktno od 2008 kao godine početka krize do 2015. do kraja trajanja krize. Podatci su obrađeni SPSS programom. U oba promatrana razdoblja uzete su dvije iste hipoteze gdje glavna testira utjecaj kamatne stope i tečaja na kreditiranje dok je pomoćna, da postoje i značajniji gospodarski faktori koji utječu na kreditiranje.

Rezultati istraživanja su pokazali da u prvom vremenskom periodu od 2004. do 2010. da postoji statistički značajna pozitivna veza između kretanja kredita stanovništvu i kamatne stope na dugoročne kredite, dok je veza između kreditiranja stanovništva i tečaja eura/kune negativna, umjerena i statistički značajna, devalvacija kune negativno je povezana s kreditiranjem. Što znači u vremenima prije krize kretanje tečaja nije imalo utjecaj na svijest i odluku fizičkih i pravnih osoba, u ovom slučaju radi lakše analize i dostupnih podataka rezultati su bazirani na stanovništvu. Bitno je naglasiti da se pozitivni rezultati odnose na kamatne stope na dugoročne kredite što u najvećem postotku čine stambeni krediti. Prema tome zaključak prve hipoteze je da građani koji su uzimali kredite u tom razdoblju donosili su odluke prema kretanju kamatne stope tj „cijeni posuđivanja novca“ gledajući koliko će na kraju koštati njihovo zaduženje dok nisu obraćali veću pažnju na kretanje tečaja hrvatske kune. Iz pod poglavlja o vrsti kredita može se izčitati da su se građani zaduživali u inozemnim valutama uvećoj mjeri nego u hrvatskoj kuni a to se pretežito odnosi na euro i švicarski franak.

Na temelju testiranja pomoćne hipoteze u prvom razdoblju kojom se pretpostavlja da postoje i značajniji čimbenici u gospodarskim kretanjima na kreditiranje nego promjene deviznih tečajeva i kamatne stope dvije varijable su se pokazale kao značajne i time se prihvaća pomoćna hipoteza kao istinita. Što znači da kretanje potrošačkih cijena (inflacija) i kamatna stopa na dugoročne kredite imaju utjecaj na kreditiranje stanovništva. Prema rezultatima

empirijskog istraživanja iz ovog modela može se reći da su građani bili vođeni i inflacijom kao faktorom koji utječe na kreditiranje uz kamatnu stopu.

U drugom dijelu empirijskog testiranja obrađeni su podaci prema istim hipotezama u vremenu do početka gospodarske krize. Kamatne stope koje su padale do početka krize, a istovremeno je rastao obujam kreditiranja, da bi u vremenima krize došlo do promjene i kamatne stope su rasle i izloženost stanovništva nastavilo povećavati prema bankama. Razina kreditne zaduženosti bilježili rast u kriznom razdoblju, da bi krajem 2011 godine bilježila vrhunac. Prema izvještaju HNB-a u ovom slučaju izražen je ubrzan rast kreditne izloženosti državnih jedinica i poduzeća, dok je segment stanovništva bilježio pad kreditne izloženosti prema bankama tj. građani smanjuju opseg svojih kredita u ukupnim kreditima. Rast kamatne stope uzrokovao je pad kreditiranja a rast tečaja između kune i eura praćen je rastom iznosa kredita stanovništvu. U vremenima krize na obujam kreditiranje ima statistički značajan utjecaj tečaja kune prema euru. Građani u ovom razdoblju rad povećane kamatne stope smanjuju svoju zaduženost i kreditiranje te tečaj utječe na kreditiranje.

8. LITERATURA

KNJIGE:

1. Babić, A.; Babić, M.: Međunarodna ekonomija, MATE, Zagreb 2000.
2. Vidučić LJ, : Financijski menadžment, V. izdanje, RRIF, Zagreb 2006.
3. Zelenika, R. : Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, 2000.

STRUČNI RADOVI

1. Deković, Ž; Stručni rad: Nacionalna referentna kamatna stopa u hrvatskom bankarstvu, UDK 336.77(497.5)
2. Benazić, M: Povezanost cijene dionica i deviznog tečaja u Republici Hrvatskoj, UDK 336.748:336.761.5(497.5)

IZVJEŠĆA

1. Bilten o bankama, HNB, 2016

INTERNET

<https://www.hnb.hr/o-nama/zastita-potrosaca/stednja>

http://www.poslovni.hr/media/Data/Webshop/Financijska_trzista_i_institucije.pdf

http://www.neven-vidakovic.com/pdf/mojabanka/kamatna_stopa.pdf

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_hr.pdf

http://www.dzs.hr/Hrv/system/stat_databases.htm

TABLICE

Tablica 1: Srednji devizni tečajevi Hrvatske narodne banke na kraju razdoblja, HNB,2016.

Tablica2. Prosječne aktivne kamatne stope banka, HNB,2014.

Tablica 3. Razlika između kamatnih stopa na kredite i depozite u postotnim poenima

Tablica 5: Prosječne bruto plaće po sektorima, DZSS, 2016.

Tablica 6. Broj zaposlenih po sektorima, DZSS,2016.

Tablica 7: Deskriptivna statistika za razdoblje od 2004 do 2010

GRAFIKONI

Graf 1: Tromjesečni obračun BDP-a, DZS,2016.

Graf 2: Godišnja i prosječna stopa inflacije od 2002. do 2015., DZS,2015.

Graf 3: Kreditiranje stanovništva od 2004-2010

Graf 4: Kretanje tečaja EUR7HRK od 2004-2010

Graf 5: Prosječna aktivna kamatna stopa na dugoročne kredite(%)

Graf 6: Omjer kredita stanovnitvu i dugoročnih kredita s valutnom klauzulom

Graf 7: Omjer Kredita stanovništvu i tečaja EUR/HRK

Graf 9: Prosječne aktivne kamatne stope od 2008 do 2010

Graf 10: Omjer kredita i prosječne aktivne kamatne stope na dugoročne kredite

Graf 11: Omjer kredita i tečaja

SAŽETAK

KLJUČNE RIJEČI: devizni tečaj, kamatna stopa, kreditiranje

U ovom radu obrađuje se utjecaj kamatne stope i deviznog tečaja na kreditiranje u Republici Hrvatskoj. U početnim poglavljima prikazano je kretanje deviznog tečaja, način njegovog formiranja, kretanje kamatnih stopa kroz vrijeme, razlike u kamatnim stopama na kreditiranje i depozite, te opisan način zaduživanja građana i gospodarstva prema valutama i opsegu. HNB svake godine izdaje priopćenje za javnost o poslovanju financijskih institucija, kretanjima u gospodarstvu, obujmu novca na tržištu i načinu kontrole monetarne politike kao i predviđanja o budućim kretanjima i očekivanjima. Empirijski dio rada prikazuje vremensko razdoblje prije krize i tijekom krize prikazujući utjecaj na kreditiranje i koji faktori su u tom preiodu statistički značajni.

SUMMARY

KEY WORDS: exchange rate, interest rate, loans

In this work is presented influence of interest rate and currency value on loans in Croatia. First few headlines are introduction in currency value and interest rate. It describes how banks create interest rate for loans and deposits. Croatian national bank every year gives public informations about financial sector and prediction for coming year and it helped in this work by informations and tables. Empirical part of work describes and demonstrate years before economical crisis and during it showing differences and similarities.